

NAMIK BAYIK

Mobiloil
Special
VE
Mobilgas

İLE DAHA EKONOMİK YOLCULUK

(Folklor: 53)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1963

İÇİNDEKİLER:

Halk Şiiri ve Ozanlar	İnsan HINÇER
Yağma Geleneği	Cahit ÖZTELLİ
Oyuncakçılık	Prof. Mahmut R. GAZİMİHAL
Düğün ve Oyun	Ahmet Kutsi TECER
Ankara Sorgun Köyü İnanmaları	İsmail Celâl GENÇTÜRK
Sonçağ Türk Halk Şiirinde Medeniyet Unsurları	F. KARADENİZ
Kastamonu Türküleri, Şairleri, Efsaneleri	Sadi Y. ATAMAN
Tekirdağ'da Kırıl Yolu Efsanesi	Aydın OY
Bozkır'da Kuduz ve Darılama	Saim AÇIKGÖZ
Köroğlu'nun Kuyuluk Rivayeti (II ve Son)	Doç. Dr. Şiikri ELÇİN
Burdur'un Bucak İlçesi Türkü ve Yakımları	Şener YÜCE
1938 de Bayburt'ta Saz Şairleri Haftası (II)	Mahmut K. YANBEĞ
BİZE GELEN KİTAPLAR	

SAYI: 167

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

16 Haziran 1963

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1963

İÇİNDEKİLER:

Halk Şiiri ve Ozanlar	İhsan HENÇER
Yağma Geleneği	Cebit ÖZTELLİ
Gıyupçukçuluk	Prof. Mahmut R. GAZİMİRALİ
Düğün ve Oyun	Ahmet Kutal TECER
Ankara, Sorgun Köyü İnançları	İsmail Ceâlî GENÇTUNA
Sonçağ Türk Halk Şiirinde Medeniyet Unsurları	F. KARADENİZ
Kastamonu Türküleri, Şairleri, Efsaneleri	Sadi Y. ATAMAN
Kektirdağ'da Kural Kolu Efsanesi	Aydın OY
Bozlar'da Kuduz ve Darplama	Saba AÇIKGÖZ
Köroğür'nün Kayuluk Rivayeti (II ve Son)	Doç. Dr. Şükri ELÇİN
Bardar'un Bucak İçesi Türkü ve Yakunları	Şener YÜCE
1838 de Bayburt'ta Saz Şairleri Haftası (II)	Mahmut K. YANBEĞ

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 167

KURUS: 100

Mobiloil Special VE Mobilgas

İLE DAHA EKONOMİK YOLCULUK

ARAŞTIRMALARI

şın yüksekliğinde minare gibi yapılmış bir sofradır. "deniliyor. Demek ki XI. yüzyılda "yağma sofrası" ya da "çanak yağması" süregelmektedir. Bu törenin Karahanlılar ve Yağma boy arında görülmüş olabileceği düşünülmüyor (bakınız: A. İnan'ın makalesi).

Bu yağma olayının silik te olsa Dede Korkut'taki varlığını hatırlatır bir durumda Anado'u'da bulunması gerekir. İşte buna benzer bir olay: Zile'de (Tokat'ın ilçesi) gördüm. Zile'de düğün evinde eşya'lar yağma edilir. Ev sahibi karşı koyamaz. Yağma, davetlilerin hakkıdır. Geri de alınmaz. Onun için ev sahibi, ortada ko'ayca götürülebi'ecek eşyayı daha önce kaldırır. Davetli'lerden isteyenler ortada buldukları eşyayı, hattâ sanda'ya gibi taşınması güç öteberiyi pencereden sarkıtmak suretiyle kaçırlar. Bu kaçırma işi olaya bir çeşit yağma, kapışma rengi de verir. Bu iş daha çok gençler tarafından yapılır.

Bundan başka, yine düğün'erde yemek yerken, baharda de'ikanlı ya da genç kızlar tarafından verilen kır yemeklerinde, son yemek ortaya gelince, bu yemekler tabağı ile kapılır ve kaçırlır. Önce davranıp kaçırılanları ötekiler kovalar. Böylece ortaklık karışır, kovalama ve bağışma'arla ziyafet sona erer. Yine düğünlerde gelinin başından serpilip para, çerez gibi şeylerin kapışılması da bugün Anadolu'nun her yerinde genel bir gelenektir. Yukarıda söylenen gelenek'lerle yakından ilgili olarak Ankara'da şöyle bir gelenek daha var: Dünür, kız evine hediyeleri götürünce, kendisine bir hediye (mahrama) verilir. O da acele ile koynuna saklar. Fakat kendisiyle birlikte gelenekler açığışlık edip elinden kaparlar. O zaman o hediye kapanır olur. (Bu son olay için bakınız: Hâmit Zübeyr Koşay, Türkiye Türk Düğünleri, s. 12).

5 — Çumra (Konya ilçesi) köylerinde dikkatli çeken iki "Kapma" olayı bugün de sürmektedir. Ge'nin, oğlan evine geldiği zaman kapının önünde durunca, bir tavuğu damdan kalabalık üstüne atarlar. Kalabalık tavuğu kapmağa uğraşır. Bu iş canla başla yapılır. Bazen bu yüzden getin çarpışmalar da olur. Buna "Tavuk kapma" denir. Bu kapma işi yalnız erkekler arasında olur. Tavuk kapma Zile köylerinde de vardır. Ayrıca Kırım Türkleri arasında da yapılmakta olan bu gelenek, gelin oğlan evine gelince tavuk üç kere gel'm

nin başında dolandırılıp ondan sonra kalabalık üstüne atılmış (bakınız: Müstecap H. Fa. zıl, Dobruca ve Türkler, s. 166, Köstence 1940).

6 — Yine düğün'erde yemek verildiği zaman, sofraya pilâv ge'ince her'kes elinde kaşık beklemektedir. İçerinden biri haydi, deyince yağma edercesine acele ile ve telâş'a kapışarak yenilir. Başka yemek yoktur (Kara sınır köyü, Çumra, Konya). Bu son durum, Bu'hanı Kaatı sözlüğünün bildirdiği "Han-ı yağma" için "Sultan'arın ve başka kibar ve zengin kişilerin düğünlerinde herkese yedirilen" yemeğe çok benzemektedir. Yine Kaşgarlı'nın yazdığı gibi "Bayram'arda ve hakanların düğünlerinde, yağma edilmek üzere hazırlanan sofraya" ya da benzemektedir. Bunu söylerken, zamanla geleneklerin değişme'ere uğrayacağı gerçeğini de hatırdan çıkarmıyoruz.

Adı ne o'urss olsun, ister Han-ı yağma — ki bu deyim okumas'arın yabancı dille kurdukları bir çevirmedir — ister Çanak yağması, ister, çorba kapmak olsun. işin doğrusu düğünlerde, ziyafet'erde "yağma" işinin asil olduğudur. Geçmişin varlıklı günlerinde su' tanların, hanların halka verdikleri büyük şölenlerin yerini bugün daha sade törenler almıştır. Belki eskiden bu gelenek yalnız büyüklerin değil, halkın da genel bir geleneği idi, fakat siyasî birlikler büyüdükçe, masraflı olduğundan büyüklere has bir gelenek durumu na geçmiştir. Böyle olmakla birlikte yine de halk arasında daha az gösteriş'i ve daha silik olarak sürüp gelmiştir. Bunun gibi "pay vermek" (Bamsı Beyrek hikâyesi) geleneği de bugün yaşamaktadır.

Şu araştırma gösteriyor ki en eski gelenekler bile bugün yaşamaktadır.

Yazımızı yazdıktan sonra "Kitab-ür Ravzateyn, cilt 1, s. 6" da konumuzla ilgili, Anadolu Selçuklu Sultanı Nureddin Sehid'in ölü mü dolayısıyla anlatılan şu notu buldum. Aşağıya ahyorum. Dede Korkut'taki Hanın evini yağmalatması geleneğinin ne kadar eski olduğunu şu tarihi belge de ortaya koymaktadır.

"Nureddin Sehit top oynarken hastalandı ve öldü. Oğlu Melik Sa'ihî sünnet ettirdiği bayramın ikinci günü kendi yakın'ariye top oyununa başladı. İkinci derecede subaylarından birisi meydana gelerek, vezirlerle oynayan Nureddine "yaşa" diye bağır'dı. Son derece

Yalnız en yüksek Faiz değil,
en ufak mevduatınıza da en
yüksek Faiz, en fazla kazanma
şansı.

Dünyada ve yurttta bütün
bankacılık hizmetleriniz için

TÜRK TİCARET BANKASI

YARIM ASIRLIK TECRÜBESİ İLE EMRİNİZDEDİR

(Folklor: 54)

EMNİYET SANDIĞI

Bursa'da ve Erenköy'de itina ile yapılmış konforlu
APARTMAN Daireleri ile ZENGİN PARA İKRAMIYELERİ
yeleri talihlilerini bekliyor.

EMNİYET SANDIĞI'nın

* Öğrenci hesaplarına TAHSİL BOYUNCA
YATILI OKUL ve PARA İKRAMİYELERİ.

* YUVA TASARRUFU HESABI hakkında
gişelerimizden izahat isteyiniz.

OYUNCAKÇILIK

Yazan: (Merhum) Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL

Bu sütunlarda bizdeki oyuncakçı esnafı hakkında makale çıkaran bir yazar İstanbul oyuncakçılığının onsekizinci yüzyılda başladığını söylemişti. Bu yanlış. (1) O çağın yüz yıl öncesinden meselâ Evliya Çelebi'de Eyüp, oyuncakçılığının zenginliği hakkında ifadeler okunur. Minicik davullar, bağırarak gövde'î tu, lumcuklar, ufacık tahta kemenceleler, düdüklü, boru boyları, çakşaklar, v. s. Bunlar oyuncağın sesli olanlarıydı. Hattâ, "Cura" denilen en küçük bağlamaların kopuzculuk çağlarında çocuklar için ileri bir çalgı olarak çıkarılmışlığına dair akla uygun bir rivayet yazıya geçmiştir. Oyuncak, bebeklik çağında başladı. İleri için, tarih kadar eski olmak, gerekir. Bilim konusu olarak önemi de buradan ileri gelir.

30 Küsur yıl önce "Barın" Gazetesinin de çıkardığım bir iki yazıda oyuncak çalgılara dair bazı basit bilgiler hatırlattım. Dergimizde üç beş yazı çıkardım: Birinde, altın saplı, çift deril ve yaulardan çift kordon'u Eyüp oyuncakçıları anlatarak iri çeşitli boylarının Orta Asyada mese'lâ lâmalarca ayinde kullanıldığını, Çine çağlarca önce Türklerden gitmişliğinin ora kroniklerinde yazılı olduğunu belirtmiştim. Eski bir batılı seyyahın bu davulun resmini İstanbul'da çizdiğini başka bir yazımda belirterek, o resmi "İkiği" hakkında, iki kitabıma aynen almıştım. Böylece, oyuncaklar tarihinin dibi Orta Asya kaynağının en derinliğine kadar indiği anlaşılıyordu.

Başka bir misalden, daha sonra, dergim-

(1) Belki de mürettep hafası olmuştur.

halim ve mütevazi olan Sultan bu lâubalilikten müteessir olarak elinden gevğânını bırakıp atını sürdü. Kalede hususi ve mahrem işleri için yaptırıldığı basit eve giderek hasta yattı. Bayramın dördüncü günü hınnaki sa, dırdan öldü. Bir gün önce kâयेye gelmiş, Türk töresince söylen yapmış, güzel eşyalarını yağma ettirmişti."

Folklorcu arkadaşlarımız, kendi çevrelerinde bugün de yaşamakta olan yağma gelemeği izlerini toplayıp dergimize gönderirlerse ileride yapılacak daha geniş çalışmalar için çok yararlı olur.

z'in sütunlarında söz açtım: Kaşgarlı Mahmut kız çocuklarının bebek suretine "kudhuncuk" dediklerini, bu adın Kazan Türkçesinde o'duğu gibi Anadolu'nun bazı semtlerinde de "kurçak" kısaltılmağına aynı an'ama hâlâ kul-lanıldığını yazdım. Bunlar önemli izlerdir.

Oyuncaklar konusu böy'ece kiltür tarihi, miz için bir ışık kaynağıdır. İşin önemine bu gün de bir iki unutulabilecek farklı maddeyle dikkati çekmek istiyoruz.

Adana yörem'z'in Çukurova'sındaki ekin yerlerinde vahşi hayvanları ürktürerek pusuya düşürmekte kullanılan kabaktan yapıma ve kullanışta pek korkunç ses çıkaran bir aygıt vardır. Bunun bir örneğini şimdi Ankara devlet operasında orkestra şimbalcisi bu'unan eski talebem Ahmet Akşehir ricam üzerine yaptırıp bana armağan etmişti: Karpuz büyüklüğüne göre içi boşaltılmış bir sukabağının yarım gövde ağzına deri gerilmiş. Derinin ortasında delik var. Oradan içeri girik bir sırtının ucu çanağın dibine sıkıca bağlı; sırtının beri ucu derinin d'sında bir sap halinde uzun kalmış. İşte bu yarım kabak sol kolun altına sıkıştırılıp da sarkan sırtını sağ e'le sıkıca (avuç kesilmesin diye bir mendil veya deri ile kavranarak) ânde sıvazlanırsa kabak har'nesinden öylesine bir ses çıkar ki; gecenin karanlığında bunu kullanan tar'a bekçisi büyüklüğüne göre türlü mütecâsir yaratıkları sesin dehşetiyle kaçırtır. Çukurova'mızda vahşi hayvanlar "kap'an" dedikleri işte bu a'etle ürktütülür. Ege'mizden Kusada'da ve oralara Girit'ten mübadelede göçmüş Türklerin ağzında bu ürktütme aracına "Muğri nâra" denilir. Sesi kaplanın t'pksidir. "Muğri" Giritlilerce canavar demektir ama, bu etimoloji yanlış: Muğri, nefir demektir, ondan bozulmadır; "nâra" da arapça nağra (nakkare) demektir olur, velveleyi, terkipte ifade eder.

Bu aletin t'pksisi Fransa'nın kuzeyinde de var; üzerinde durulmuştur: Tou'ouphon adıyla kuzey Fransa'da bazı yöreleri kilisesinde İsa'nın ölümü töreninde sevyanı kaçıran çocuklar kullanırlar! Brumba ve Han'eton kelime'leri üzerinde de durulmuştur. Bu ürktütme aletinin Mısır ve Hind'te kullanılmışlığı biliniyorsa da oralardaki kidedimî adı, bilinmiyor. İtalyada da

DÜĞÜN VE OYUN

Yazan: Ahmet Kutsi TERCER

Oyun (Dans), halk hayatında toplayıcı, yaklaştırıcı bir rol oynar. Her şenlikte onun yeri vardır. Hele düğün şenliklerinde oyunun yeri en başta gelir.

Bir "Düğün", "Oğ'an evi" ile "Kız evi" ni birbirine bağlayan ve bu iki "Ev" arasında (toplum şekillerine göre iki aile gurubu, iki kabile iki kavim) kutlanan bir sıra "tören" lerden ibarettir. Bu vesileye her iki evin akraba ve yakınları, özel davetileri bu törenlere katılırlar. Düğün çerçevesi içinde yapılan bu törenlerde gelin ve güveyiye, gelin ve güveyinin ana ve baba'arına, kardeşlerine, bütün akraba ve yakınlarına, bütün davetilere, derece derece herkese düşen ödevler vardır: Düğün hazırlıklarında ve törenler sırasında işbölümü yapılır. Delikanlılar "İmece" şeklinde düğün hizmetlerine koşarlar. Büyüklük düğün hediyesi, para yardımı gibi şeyler yaparlar. Yerine göre bazı oyunların yapılması da bu ödevler arasındadır. Bunlar bereket, zürriyet, sıhhat gibi dileklerin yerine gelmesi

vardır. — Hintçe adının "Tevakkala Sâtam" olduğu sanılıyor. Bu bizdeki "kap'an" ın aynıdır.

Ürktütme aracı konusu bizi Asyanın şa'manlık "tüngür"lerine v. b. götürür, — Fakat, oradan sevinç oyuncakları konusuna dönerek: Meselâ, Eyüp oyuncakçılarının "kaynana zırlıtısı" karşımıza çıkabilir. Bunun ke'imesi kelimesine karşılığı fransızcada "Bruit de la belle — mere" dir! Unsur olarak da ikisi birdir. Fransız kadın bilgini Cl. Marcel — Dubois buna dair bir konuşma yapmış, toplantıda bilimsel konuşmalar olmuştur (Paris'te).

Bu işin ve yaygınlığın esası nedir? Oyuncaklar konusu bilim adamını işte böylesine problemlere sürükleyebilecek kadar önemlidir, folklor işidir.

Çocuk oyuncaklarını her bakımdan iyi derleyip incelemeliyiz. Çocuğun kendisi küçük, fakat göreneği tarihin tâ dibidir. Büyüklük rin baktığı nice unsurları çocuk yaşatır. Bilgili, "mama" demez; fakat çocuk mama ister, mama yer. Mama "ana" demektir onun dilinde, hem de nice lisanelerde.

için yapılması "Uğur" sayılan yahut ta kötü ruhları savuşturmak, fenalık yapacak etkenleri yoketmek veya bunların zararlarını önlemek için yapılan oyunlardır. Zamanımızda bunların niçin yapıldığı bilinmeden "Âdet"tir diye yapılırlar. Halk bunları kendi mantığına göre yorumlar. Esasında gelin ile güveyinin birleşmesinde zürriyeti, bereketi, tabiatteki mistik bir fonksiyonu senbolleştiren kutsal bir anlam vardır. Oyun bu kutsallık havası içinde gelişen cemaat ruhunun müşterek bir ifadesidir. 1)

Gerçekten, düğün âdetleri arasında oyun, büyük bir yer tutar. Bunlar düğüne şenlik katarlar. Her düğünde o bölgenin bütün oyunları oynanır, ama bazıları doğrudan doğruya düğün törenleriyle ilgilidir. Örneğin, düğün boyunca gelinin, güveyinin, kaynana ve kaynatanın, gelinin arkadaşları olan genç kızların, güveyinin arkadaşları olan delikanlıların belli bir gün, belli bir zaman ve belli bir yerde oynadıkları oyunlar böyledir.

Dursunbey'de düğün bir hafta sürer ve cumartesi günü başlar. Çarşamba günü "Kına gecesi" dir. Yatsı namazından sonra oğlan evinin kadınları topluca, tepsiler içinde bir koyun budu, bir ekmek, yarım okka kına şamdanlarda mumlar yakılmış olarak, davul zurnayla kız evine gelirler. Oğlan evinin defci kadını "Kına türküsü" söylerken gelin, baş yazlar giyilmiş olarak ve ağ'ayarak merdivenden yani evin üst katından sokak katına iner. Oğlan evinin kadınları orada beklemektedirler. Getirdikleri kınadan bir miktarını gelinin avucuna koyup sıkıştırırlar. Fakat oğlan evinin kadınları gelinin avucunda sıkığı bu kınayı geriye almakta güçlük çeker, hatta bazan iğne dürterek avucunu zorla açtırırlar. O zaman Yengeler (oğlan evinin kadınları) bu kınayı alıp geriye dönerler. Bu kına o gece güveyinin serçe parmağına yakılmak içindir. Kız evinde toplanan kadınlar, kızlar türkü söyler, oyunlar oynarlar. Gece yarısında oğlan evinin kadınları yeniden topluca kız evine gelerek oradaki ahenge katılırlar. Gelinin bu sırada oynaması âdetidir. Oğ'an evinin kadınları gelinin başından şeker, para serperler. Gelinin belli bir oyunu yoktur, ne bilirse

onu oynar, ama belki vardı, da zaman'a unutuldu.

Aynı âdet, bazı farklarla, bir çok yerlerde vardır. Bodrum'da Kına gecesinde bir gece evvelki eğlencelere "Temel Devren" denir. Bu gece bütün genç kızlar, kızların oyunu bittikten sonra da, delikanlılar oynarlar, ama gelin oynamaz. Gelin burada da Kına gecesi oynar.

Burdur'un köy düğünlerinde de Kına gecesinde bir gün evvel kız evinde toplanan genç kızlar oyunları oynarlar, ama gelin oynamaz. Gelin yalnız Kına gecesi oynar.

Güveyinin de oyunu vardır. Dursunbey'de perşembe günü gelin getirilir. Bu münasebetle yapılan diğer âdetleri bir yana bırakalım. Gelin oğlan evine varduktan sonra güveyi, sağ, dıçları ve arkadaşları tarafından kız evinin önüne götürülür ve orada oynatılır. Oyundan sonra da güveyiyi önce berber dükkânına, sonra da hamama götürürler. Güveyinin oyunu da behemehal yapılması gereken bir âdettir. Bu oyunun da bir özelliği yoktur. Güveyi, çoğu zaman, davul zurnay'a bir "Zeybek" çözer.

Gelin ve güveyin'in oynama'larını halk tür-lü şekillerde yorumlar: Güveyinin kız evi önünde oynatılması, kız evi tarafının damadı görmesi içinmiş. Gelinin oynatılması da, onu teselli etmek, kederini dağıtmak içinmiş. Şüphesiz ikisinin de gerçek izahları bu değildir. Bunlar ayrıca araştırılacak konulardır.

Burdur köylerinde gelin attan indirildikten sonra güveyi davul zurna önünde oynar, düğün de böylece bitmiş olur. Söğüt'te (Burdur) gelin gelmesinden sonra Kaynata, güveyinin babası, oynatılır. Yine Burdur köylerinde de "Gelin yanı" âdeti vardır. Gerdeğin ertesi günü "Gelin yanı" dır. Buna bazı yerlerde "Gelin yüzü" de denir. Kadınlar toplanıp çalar, oynarlar. İşte bu toplantıda Kaynata'nın oynaması âdettir. Kaynata: "Oğlum evlendi, kollarım dindendi," der de oynarmış. Bu da bir çeşit yorumlamadır, ama gerçek bir izah değildir. En son gelini oynatılır, bereket olması için de gelinin kollarına buğday taneleri doldururlar. Gelin oynarken bunlar etrafa saçılır. Kağılcık'ta (Burdur) bu âdete "Tohum saçtırma" denir.

Kına gecesinde bir gece evvel kız evinde toplanan genç kızların oynamasına karşılık, gelin götürülürken delikanlıların da oyna-

nadığı "Halka oyunu" vardır. Bütün bu örnekler düğün âdetlerine bağlı bir takım oyunların bulunduğunu gösterir. Esasında bu oyunların sembolik anlamları olmak gerekir. Zaman içinde bu inançlar kaybolmuş, oyunların ne maksatla yapıldığı unutulmuş, hatıta özel oyunları bile kalmamıştır. İhtimal bazı "Kırık oyun"ların, bazı "Karşılama"ların esasında bu âdetlerle bir bağlantısı var. Herhalde halk oyunlarından bir kısmının kaynağı, düğün törenlerine bağlı, zamanla fonksiyonunu yitirmiş, sembolik mahiyette oyunlardır.

1) — Düğünler hakkında toplu bir bilgi edinmek için bakınız: Türkiye Türk Düğünleri Üzerine Mukayeseli Malzeme, Hamit Zübeyir Koşay, Ankara, 1944. Maarif Vekilîği Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü yayımlarından.

Bize gelen KİTAPLAR

* Ord. Prof. FİNDİKOĞLU Z. Fahri: "19. Asırda Türkiye Dışında Türk Gazeteciliği ve Tarsüszâde Münif Bey — Haya'ı ve Nesrettiği Gazeteler, 1873 — 1930". Türkiye Harsi Araştırmalar Derneği, Seri A. Sayı 34 P. K. 16, Beyazıt — İstanbul. 24x17 boyunda 32 sayfa, 3 lira.

* Abdullah EKİZ: "Sinan Ümmî ve Ahfadı". Hayatı, eserleri, şiirlerinden örnekler. Eser, Elmalı Halk Kütüphanesi memuru olan müellifin adresinden temin edilebilir. 20x14 boyunda, 96 sayfa, 5 lira.

* Andre GIDE — Tahsin YÜCEL: "Kazananlar". Roman. Varlık Büyük Eserler Kütüphanesi: 51. 17x12 boyunda, 298 sayfa, 5 lira.

* Ali SERT: "Gerçek Şair ve Şiir". Konya ile ilgili onaltı yazı. Konya Yenikapı Basınevînde basılmıştır. 17x12 boyunda, 60 sayfa, 150 kuruş.

* H. Uğuroğlu BARLAS: "Halide Edib Adıvar". Hayatı ve Eserleri. Yurttaş Kitabevi Sahaflar, Beyazıt — İstanbul tarafından basılmıştır. 17x12 boyunda, 96 sayfa, 3 lira.

* İdris Ahmet PURA: "İşğimin Çevresi". Şiirler. Rafet Zaimler Kitap Yayınevi. 19x14 boyunda, 80 sayfa, 3 lira.

Bir Denemenin Sonuçları:

HALK ŞİİRİMİZDE MEDENİYET UNSURLARI

Yazan: Fikret KARADENİZ

İnsan bir kültür içinde doğar ve bir kültür içinde oluşur. Kültürün yapıcısı insan, insanın yapıcısı da kültürdür.

Bir halkın bir kültürde halkın Dünya Tablosu onun diline akseder. Halka ait yaşama tarzını, toplum özelliklerini kelime ve deyimlerde, edebî ürünlerde görebiliriz. Ayrıca bir dâde kelime deyim ve edebî ürünler yerli kulture yabancı — dış kültürlerden gelen unsurların aksini de taşırlar. Dış kültür akımı ve kültür alış veriş karşısında bir halkın davranışını onun gelişmesini izlemek bakımından önemlidir.

Bunun gibi Türk dilinin Halk Edebiyatı ürünlerinde de Türk Halkının Dünya Tablosunu ve yabancı dış kültürler karşısındaki davranışını bulmamız mümkündür.

İşte biz bu yazımızda bu konuda halk edebiyatı ürünleri üzerinde yaptığımız bir araştırma denemesinden ilham alarak Türk Halkının Modern Medeniyet karşısındaki davranış hakkında elde ettiğimiz sonuçları belirtceğiz.

Bilhassa son çağ Türk Halk şiirinde "Batı medeniyeti" Modern Medeniyet unsurlarının aksi gelişir. Bunun için araştırma denememizin ağırlığı daha 19. yüzyıla bağlayan halk edebiyatı ürünleri üzerine yüklenmiştir.

Daha önceki yüz yıllara ait Türk Halk Edebiyatında yer yer ve kısmen devam eden Göçebe Medeniyeti ile yerleşik orta çağ Türk — İslâm Medeniyetinin geniş akislerini buluruz.

Araştırma Denememiz, genel olarak şiir janrındaki halk edebiyatı ürünlerine dayandırılmıştır. Koşma, Halk Türküsü, destan, bilmece, tekerleme v. s. Tezimiz konusu gereğince bu ürünlerin seçiminde estetik değerlendirmeye rol oynamamıştır.

İncelenen şiirler kadar bunları söyleyen halk şairlerinin biyografileri ve yaşadıkları çevre üzerinde de durulmuştur. Buna göre Modern Medeniyet unsurlarını şiirlerine konu olarak alan halk şairlerinin bu medeniyetle karşılaşmalarının ne yolda olduğunu bilmek te Araştırma Denememizin konusu açısından ayrıca önemlidir.

Tesbit ettiğimize göre halk şairleri, modern medeniyete ait unsurlarla:

- 1 — Kendi çevrelerindeki şehirlere inmek,
- 2 — Yolculuğa çıkmak,
- 3 — Askerlik yapmak,
- 4 — Büyük şehirlerde ticaret yapmak ve iş aramak,
- 5 — Gazete okumak,
- 6 — Radyo dinlemek; sureti ile karşılaşmaları.

Bu araştırma denemesinde dayandığımız edebî ürünlere modern medeniyetin üç şekilde aksettğini görürüz:

A — Muayyen bir modern medeniyet unsuru üzerine yazılmış şiirler,

B — Çeşitli modern medeniyet unsurlarından arada söz açan şiirler.

Ç — Esas konu dışında dağınık olarak modern medeniyet unsurlarını taşıyan şiirler.

Elde ettiğimiz sonuçlara göre: **DAVRANIŞLARIN ÇEŞİTLERİ**

- 1 — Türk halk şairleri içinde yaşadıkları kültürde meydana gelen değişimlerin farkını dadırlar. Onun için yaşadıkları çağın gidişi karşısında halk şairlerinde dört çeşit davranış görüyoruz:

- a — Olumlu,
- b — Olumsuz
- c — Çekimser
- c — İgisizlik.

2 — Araştırma denememize 16, 17, ve 18. yüz yıl halk şairlerinin yaşadıkları çağın gidişi karşısında gösterdikleri davranış ortaya koymakla başladık. Bu davranışa göre 16, 17 ve 18. yüz yıl halk şairlerinin çoğu yaşadıkları çağın gidişine karşı teknik "Köroğ'u", ahlakî "Pir Sultan Apdai", dînî "Kaşîbi" siyasi "Aşk" bakımlardan olumsuz bir davranış göstermektedirler. Bu çağlarda yaşadıkları çağın gidişine karşı olumlu bir davranış gösteren halk şairleri ise bu davranış daha çok yaşamın hayat ve mimarının gelişkin olduğu (Büyük şehir varlığı) karşısında ortaya korlar.

3 — Araştırma denememizin esas alanı olan 19. ve 20. yüz yıl halk şiirinde, halk şairlerimizin modern çağ gidişi karşısında güs-

terdikleri davranışta olumsuz, olumlu, çekimser ve ilgisizlik şekillerindedir. Bu çağlarda modern gidişe karşı olumsuz davranış gösteren halk şairleri daha çok ekonomi, din, politika ve moda bakımlarından yakınlıktadırlar. Olumlu davranış gösterenlerse sırası ile politika, ahlâk, ekonomik kalkınma ve teknik ilerleme, devrimler, adaletsizlik, yobazlık, ilim düşmanlığı, istismarcılık konularına eğilmişlerdir.

4 — Bilhassa son yüz yılın halk şairlerinde gördüğümüz diğer bir davranış ta çekimserlik ve ilgisizlik şeklinde isimlendirdiğimiz (Komple) karşı bir davranıştır. Bu davranışı gösteren halk şairleri yerli kültüre giren bir modern medeniyet unsurunu bazan redd ediyorlar, bazan hoş karşıyorlar, bazan da onun karşısında çekimser kalıyorlar.

MODA

1 — Her hangi bir unsura karşı olumsuz davranış gösteren Türk halk şairlerinin hepsi yerli kültürümüzdeki dünya tablolarına sıkı sıkıya bağlanmak eğilimindedirler. Onlara göre toplumun huzursuzluğu bu tablonun muhafaza edilmemesindedir.

a — Din ve şeriata riayetsizlik bu olumsuz davranış için çok kullanılan bir kaynaktır.

b — Yine bu olumsuz davranışlı halk şairlerinin çoğunda kadın ve onun merkezlik ettiği moda söz konusudur. Bu konuda modern moda uyan kadının bazı şiirlerde şiddetle yerildiği görülmüştür.

MODERN UNSURUN GENEL DURUMU

1 — Olumlu davranış gösteren halk şairlerinin şiirlerinden modern unsurların benimsenerek kültürümüze alındığını çıkarıyoruz.

a — Kültürümüze giren modern unsurların bazıları eski bir unsurun yerini alıyorken (Öküz — karasaban, kağıt — traktör).

b — Bazı modern unsurlar ise toplumu muzun şartlarına adepte olarak yerlerine geçtikleri eski unsurun fonksiyonunu görüyorlar.

c — Kültürümüze gelen unsur yerine geçen çekiş unsuru maddesi ve kültürel bakımdan benziyorsa onun yerine kolayca yerleşiyor. Dolayısı ile her yeni unsur geşi ile birlikte yerine geçtiği unsura ait âdet ve alışkanlıkları giderip bunların yerine kendi alışkanlıklarını ve havasını yerleştiriyor.

2 — Son çağ Türk halk şiirinde başlangıçta tek tük olan bu unsurlar giderek çoğal-

yorlar. Önce bir tek unsura karşı gösterilen davranışlar daha sonra çeşitli unsurlara karşı gösteriliyor. Unsurların çeşitliliği onlara karşı gösterilen davranışlar arasındaki nüansı çoğaltıyor.

3 — Modern unsura karşı gösterilen davranışta dinin ve ahlâkın oynadığı rol gittikçe azalıyor, onun yerini ekonomik fayda ve unsurun kullanışlığı alıyor.

4 — Son çağ Türk halk şiirinde modern unsurların yarattığı neşe ve neşesizlik vardır.

5 — Halkın dünya tablosuna girmiş olan modern unsurlar onun şiirinde bazan eskiden beri dünya tablosunda bulunan yerli unsur gibi geçiyor ve bazan da benzetilme yapmakta, imaj yaratmakta kullanılıyor.

6 — Halkın yaşayış yolu modern unsurların girdiği ve kurduğu bir dünya tablosuna göre değişince, tabloya dahil insanın dünya görüşü de yeni bir şekilde gelişiyor.

7 — Halk şairi çoğunlukla karşılaştığı unsuru tanımak, onun bilgisini edinmek istiyor.

8 — Olumlu davranışlı halk şairleri bu araştırmamızda çoğunluğu teşkil ederler.

9 — Halkın en son çıkan modern unsura karşı gösterdiği olumsuz veya olumlu davranışta, daha önceki modern bir unsura karşı gösterdiği aynı şekildeki davranışlar arasında açıklık, kesinlik, netlik, ve eğitim bakımından ince ayrıntılar vardır.

10 — Araştırma denememizdeki indeksten de anlaşılacağı üzere, Türk halkının yeni dünyaya tablosunda modern teknik araçların hakim vaziyette olduğunu görürüz. Yine burada bir modern unsurun halkın dünya tablosundaki miktarı halkın o unsura duyduğu ihtiyaç ve onunla kurduğu temas oranına göre azalıp çoğalmaktadır.

Bu bakımdan buradaki bazı unsurların miktarları ilgi çekicidir. Çünkü bu miktarlara göz gezdirince kültürümüzde modern unsurların yarattığı dalgalanma ve gelişme konusunda fikir edinmemiz mümkündür.

Bu durumda olup ta en çok geçen unsurlara örnek vermek istersek; bunların: doktor, tren, tüfek, top, vapur, telgraf, kurşun, zırhlı uçak, tabanca, Traktör, makine, gibi modern unsurlardan ibaret olduğunu görürüz. İşte eskiden beri kullanılan teknik unsurları, yeni ve ama ihtiyaçları karşılayan modern unsurların az mı çok mu ilgi gördükleri buradan

KASTAMONU TÜRKÜLERİ

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

GÖKÇEOĞLU TÜRKÜSÜ: Bu adı taşıyan (Gökçeoğlu — Gökçüoğlu — Gökveçoğlu) bir mütegalibinin kızına aşık olan bir delikanlıyı öldürmesi üzerine yakılmıştır. Hâdise Halk riayetüne göre şöyle olmuş: Kuzyaka Köyünde Gökçeoğlu adında bir ağanın güzel kızını, bu köyün en yiğit ve yakışıklı delikanlısı bir düğün esnasında görüp aşık olmuş, kız da oğlanı sevmiş, bir gece oğlanı eve alan kızın, babası geç vakit ikisini bir arada bastırıp, adamları ile beraber delikanlıyı feci şekilde öldürmüştür. Bu faciâ üzerine delikanlının Garip Çoban adındaki yakın arkadaşı çok güzel çaldığı kavalı ile aşağıdaki "Ağıt" ı yakmış.

Varın bakın Gökçeoğlunun bacakları titrer mi
Gül dalın bülbül konmuş ö'er mi
Benim vâdem yardan evvel biter mi
Doğan aylar ile doğdum dululdum.
Bir pazar gecesi gaflet ile vuruldum

Varın bakın sarı yıldız doğmuş mu
Düşmanların muradına ermiş mi
Garip Anam öldüğümü duymuş mu

da anlaşılmaktadır.

DİN VE ÇATIŞMA

1 — Modern medeniyet unsurlarının kültürümüze yerleşmesi sıklaştıkça, meydana gelen kültür değişmesi, dolayısı ile yerli kültürdeki çatışmalar da sıklaşmaktadır.

2 — Yerli kültürümüze gelen modern unsurlar genel olarak din müessesesi ile çatışma doğururlar. Bu, dinî kalıpların, kültürümüzde ne kadar geniş bir yer kapladığını ve din duygusunun halkın duyguları arasında üstün bir yer olduğunu bize gösterir.

3 — Ancak modern unsura karşı gösterilen davranışlarda dinin oynadığı rol, son yüz yıllara doğru gittikçe azalıyor ve onun yerini daha rasyonel davranışlar alıyor.

MODERN TEKNİK UNSUR

1 — Halk şairi insana dünyasını değiştiren onu tanımlayan ve dünyaya uyduran tekniğe, bu çeşit teknik buluşlara karşı, derin bir hayranlık taşıyor.

2 — Son çağın feza araçları ve araştırmaları modern teknik unsura karşı duyulan

Doğan aylar ile doğdum dululdum
Bir pazar gecesi sol yanından vuruldum

İlgaz dağlarını aştm da geldim
Gurbet ilerin do'astım geldim
Kaynadım sel gibi taştm da geldim
Dolaştım dağları kar bu'amadım
Kendime münasip yar bulamadım.

Evlerin önü mahzen kazıldı
Kaderim böyle imiş çıktı yazılı
Yağlı kurşun yedim böğrüm sızı
Anama söy'eyin yanıp durmasın
Oğlum gelir deyi yola bakmasın.

ÇIRDAK TÜRKÜSÜ: Küre kazasının Çırdak köyünde yapılan bir baskın hâdisesi üzerine yakılmış. Çok eski bir türkü olduğu mu Yorgansuzun Hakkı Çavuş söyledi.

Çırdak köyü delikanlıları ile, Devregânî delikanlıları arasında geçen bu baskın hâdisesinde, iki taraftan ölenler olmuş, bu feci hadisedir ki, Kastamonunun meşhur Çırdak Türküsünün yakılmasına sebep olmuştur.

Türkü söyleniş tarzına göre şöyledir:

ilkel hayreti yeniden yaratmıştır.

3 — Son çağ Türk halk şiirinde modern taşıt araçlarına ait (kaza destanları) çok yer kaplar. Eski (felâket, yenilgi ve zelzele) destanlarındaki ağıt özellikleri bu destanlarda da görülmüştür.

MODERN POLİTİK UNSUR

1 — Modern politik unsurlar karşısında Türk halk şairi alaycı bir davranış takınır.

Böylece son çağ Türk halk edebiyatından, Türk halk şairlerinin modern medeniyet unsuruna karşı gösterdikleri davranış çıkararak, Türk halkının modern dünya görüşünü bu açıdan kısmen ortaya koymuş bulunuyoruz.

Toptan göz önüne alırsak Türk halk şairlerinin batı medeniyeti karşısındaki davranışları genel olarak olumludur. Türk halkının duygularını taşıyan halk şairi maddî ve manevî kültüre ait modern unsurları büyük bir hayranlıkla seviyor ve benimsiyor.

Buna göre modern medeniyet karşısındaki davranışları ile Türk halk şairi veya Türk halkın sosyal gerçekçi ve rasyoneldir diye biliriz.

Şu Çırdaktan da baskın geliyor
Aman baskın da değil destun geliyor
Kaygusuz avrat, hep deyive kaygusuz avrat
Şu Çırdaktan da gece mece geçtim
Aman gaili buzlu da sular mu ar içtim
Saygusuz yâ'im, hop deyive kaygusuz yarım
Nazlı yardan aman tez mi geçtin
Yuvar'ag'm toparlağ'm da ka k gidivere'im
Civarayı feneri de yak gidivere'im
Kaygusuz yarım

Şu Çırdak Ekinleri
Aman top top olmuş da kokülleri
Saygusuz yarım hop deyive kaygusuz yarım
Nazlı yarım vekülleri
Aman şekva'ar o'sun mevlâya
Aldanma kahbe dünyaya,
Saygusuz avrat hop deyive kaygusuz avrat
Evrakımız istintakda
Hele bak şu kara bahta
Boynumuzda beyaz yafta
Şekvalar olsun..

Şu çırdaktan geçer iken
Ayağıma hatlı diken
Diken değil belim büken
Saygusuz.

Aynı zamanda bir oyun havası olan Çırdak Türküsü, aşağı yukarı Sepetçioğlu oyu, nuna benzemekte, fakat bazı figürleri ayrılmaktadır. Safranboluda "Çırdak" yerine "Çırtırdak" denilmektedir.

BEYLER BAHÇESİ TÜRKÜSÜ: Bir De rebeyinin kızı için yakılmıştır. Gökçeoğlu türküsündeki gibi, bir delikanlının bey kızına aşık olması ve öldürülmesi hâdisesini anlatır.

Bey'er Bahçesinde vurdular beni
Yarın yazmasına sardılar beni
Kare topraklara kardılar beni
Yol verin geçeyim dumanlı Dağlar
İreli böğüründe bir gelin ağ'ar.
Beyler Bahçesine attım ben bir taş
Ah ne anam var ne babam var ne gardaş
Şimdiden sonra telli Martin arkadaş
Yol verin geçeyim.

Topal koşma denilen türkü, aşık edebiyatının belli söz ve ezgi kalıplarından biridir. Bu ezgi ile her koşma okunabilir. Divan, Se-

mâi, kalenderi gibi diğer aşık ağzlarında da böyledir.

Topal koşmanın, halk şairi Tokadı Nu, ri tarafından Kastamonuya getirildiğini Nasih Çelenkilig söylemişti. Yorgansuzun Hakkı Çavuş keskin bir bilgi, vermedi, bir rivâyet olarak kaydediyorum. Sözleri ve ezgisi ile gerçekten hoş bir türküdür. Başka yerlerde to pallama denilen örneklerle, ne ezgi, ne de ritim bakımlarından benzerliği ve münasebeti yoktur, 2/4 Rük basit ölçüde ağır keskin, (Muzantarı) ve o'gun bir ritim ahengi vermesi türküye karakteristik bir özellik vermektedir.

Halk ağzındaki söyleniş tarzına göre ilk parça, noksanıdır, son parça ise sonradan katılmış olacaktır. Şairin adını taşıyan (Şehbeyit) parça ise yoktur.

Sana öğreteyim dağdan aşmayı
Bir sen söyle bir ben topal koşmayı
Dağdan dağa aşmanın yol olmaz
Altın yere düşmeyince pul olmaz
Ah yiğ'din başına gelmedük o'maz
İş başa düşünce çekmeli böyle

Benim her bir sözüm cevâhir değer
Eski Muhabbetler ka'mam's meğer
Aziz dostlar şimdi çehresin eğer
Bizden çevrilmedik yüzler ka'madı.

Yine bir Katma:

Ben de bildim bahtım olmadığ'm
Dahi çile'erim dolmadığ'm
El'erin beyenüp almadığ'm
Nihayet üstüme mal ettin Felek

Kastamonu halk musikistinden bahsederken bu arada bir noktaya temas etmek istiyorum. Hemen hemen Anadolu'nun her tarafında yetişmiş, Halk şair'lerinden bir çoğu saz da çaldıkları için, deyiş'lerini kendilerine mahsus ezgilerle süslemişler. yahut bestelerm tarafından bestelenmişlerdir. Bunların bir çoğu, nesillere aktarılarak zamanımıza kadar gelmiş, bu gün de çalınır çalınmaktadır. (Aruzla yazılmış veya söylenmiş olanlar en derdir).

Kastamonuda da Kemâl E'bi devrinde (19 cu yüz yıl Doğumu 1821) büyük şöhret yapmış ve uzun yıllarını Kastamonuda (Ge-

çirdiği müddet zarfında (71 yaşında ölmüş), bir çok deyiş'lerini gayet güzel çaldığı rivayet edilen 12 telli göğürü, Davudi ve çok güzel sesi ile süslediği halde, bu gün Kastamonu Halk Musikisi içinde eser ve türkülerine rastlanmaması büyük bir kayıptır. Eğer kıyıda köşede varsa bilmiyorum, fakat bu gün yaşını almış saz ve söz ehli Yorgansuzun Hakkı Çavuş kalmıştır ki, onun da hafıza deposunda bu luncnası lâzımgelirdi, Hatta bundan epeyce yıl evvel ölen Aracı saz şairi Münir'i meydana'den de duymadım.

Kastamonunun yetiştirdiği kıymetli evlâtlarından edebiyatçı, tarihçi ve araştırmacı arkadaşımız Talat Mümtaz Yaman 1935 yılında, Kastamonu vilâyet matbaasında basılan Halk kevi yayınlarının birinci Kitabı olan Aşık Kemâl'i, hayatı ve eserleri adlı eserinde, şairin deyiş'lerinden bir çoğunun tesbit edilmediğini, 70 yaşında (ozaman) ki oğlunun da hafızasından a'abildiği kadarını ancak yayınlayabildiğini, Hayatının mühim bir kısmını Kastamonu'da geçirdiği ha'de ve hâ'â oğlunun vasaletinde makta olmasına rağmen hayatı hakkında esaslı bilgi edinemeyiş'ini üzüntü ile belirtmiştir.

Bir çok yerlerde mahalî Halk ve saz şairlerinin Halk musikisi mahsul'leri arasında bir çok deyiş'lerine rastladık. Kastamonuda Kemâl'den başka, Emrahın çıraklarından olan Hemşehrisi Meydânî, Kendi gırağı Feyzi de hatırı sayılır saz şairleri imiş. Kastamonuda bu hususu esaslı şekilde araştıramadığım için gerçekten müteessifim. Fakat, bu bögenin tarihini, edebiyatını, folklorunu ve âdetlerini uzun yıllar vukuf'a tetkik etmiş arkadaşımız Talat Mümtaz dahi uğradığı güçlükler düşünülecek olursa, bizde geçmiş çağlarda yaşama şükrü kıymet'ere karşı, geçici bir alâka ile bağlı kalınarak, hatıralarını ihya ve nesillere ulaştırma fikri o'madığı ko'ayca anlaşılır. Netice kim, Yunus Emreden, Aşık Veysel'e varınca kadar, yüz yıl'ar boyunca, destan, fikir ve Aşk kahramanları içinde adları bilinmedik n'celeri vardır ki, yaşayışları karanlıkta kalmıştır, deyiş'leri de şuna buna ma'edilmiştir. Şimdiye kadar bilinen ve deyiş'leri az çok toplanıp yayın'anan Aşk Bü'bül'eri bile aralarında özüne has üs'up ve karakter farkı, duygu zenginliği bulunmalar dahil, birbir'ine karıştırmıştır. Haklarında yazılan'arın çoğu, tahmindir ve rivayetlere dayanır. Bunun başlıca sebebi de yukarıda da belirttiğimize çalıştığımız

gibi, hiç şüphesiz esaslı ve Chronologique araştırmalar noksanlığındandır. Bu yalnız edebiyatta değil, musikide de böyledir. Bir çoğu beraber geldikleri ve aktarıldıkları için, yanıtıcı veya işkile düşürücü sebeplerini de beraber düşünmek lâzımgelmektedir.

Bu sefer Kastamonuda iki gün kaldığımız için, ne eski dostları, ne de hasretini çektiğim yerlerini görebildim. Hatta Aşık Sultan Türbesini Ziyaret ederek, vücudunun yarısı erimiş, belden aşağısı olduğu gibi duran (İnanç böyledir) Ermiş'i ziyaret edemedim, fakat Aşık Sultanın rivayetini çocuklara anlattım. (Adamın biri, bir işinin tez cluvermesi için, aşık sultana bir adak adanmış, günler geçmiş adamın işi bir türlü olmamış, nihayet dayanmamış, doğru Aşık Sultana, türbeye varmış; — Seni bana Sultan dediler, her hacete erişir, her muradı görür dediler, geldim, sana adak adadım, ama hiç faydasını görmedim, seni yakayımda bari, sultanlığın gör demiş vermiş ateşi, Sonra da başlama kaçmaya. Tah ta tabut yana dursun, adam kaçta bildiği kadar türbeden uzaklaşmış, Ateş tabudun tahta kısmını yakıp yarı bedene gelince birden sönlüvermiş, ama adam da kaçta bildiği yerde düştü ölmüş.)

Konser gecesi ön sırada Yorgansuzun Hakkı Çavuşu gördüm. Hakkı Çavuş Kastamonunun tipik şahsiyetlerinden biridir. Usta bir Bağlamacı olduğu kadar şair ruh'u ve usta malı satmakta gerçekten mâhir bir Halk sanatkârıdır. Artık iyice örselenmiş, eskilmiş Milli kılığı (Çepken, Zıpka Şa'var, Boyundan atma köstek, Şal kuşak, meşin sırtlık, şot peşli yelek) içinde küçümüş vücudu ile başı önüne eğik duruyordu. Onu öyle görünce içim karıncalandı. Bir ara'ık Sahneye davet ettim. Her gün aralarında görerek, merhaba deyip geçen Hemşehrîlerine bu güngörmüş Hak aşıkını çoşa çoşa an'atmağa çalıştım. Kendi sazı yanında o'madığı için, özür dilemesine rağmen, bizimkilerden birini eline verdim. Koca Yorgansuz, sazı eline alıp Mikrofoun başına geçince gençleşivermişti. Sazına düzen verip te'lerde biriki dolaştı, onu ben, ama sâde ben gençliğinden kalma, dokunaklı sesi ve sazı ile d'nedim. Ne hazindir ki, artık Plak eskimiydi, yireğim burkuldu. Burku'du.

Kastamonudan sabahleyin erken çıktık. Tosya, Gümüşhacıköy, Amasya yolu ile Tokat'a gideceğiz.

Efsaneler :

TEKİRDAĞ'DA KIRAL YOLU EFSANESİ

Yazan: Aydın OY

Tekirdağ'da şarap fabrikası iskelesi ya-
mından başlamak üzere deniz içerisinde bir
set, batıda Barbaros'a kadar uzanır gider.
(Barbaros, Tekirdağ'ın batısında bir bucak
merkezi'dir.)

Kıyı çizgisinden sekiz on metre içeride
uzanan, üzeri dümdüz olan ve yosun'ara kap-
lı bulunan bu set bir hayli geniştir de. İşte
bu sete halk ağzında Kral Yolu denmekte ve
bununla ilgili olarak aşağıda, birkaç değişik
şeklini de not halinde sunacağımız efsane an-
latılmaktadır.

*

Bizanslılar zamanında Tekirdağ'ı yöne-
ten bir tekfurun gavet güzel bir kızı var-
mış. Bu sıralarda Barbaros'da da bir dere-
beyi (veya tekfur) ve onun yetişkin bir oğlu
yaşamaktaymış. Nasılsa oğlan, tekfurun ki-
zını görmüş, günlerce vemedem içmeden ke-
silmis. Nihayet davansamayıp derdini baba-
sına sormuş. Kızı istemek üzere Tekirdağ tek-
furu ile görüşmesini rica etmiş. Barbaros
tekfuru da oğlunun bu ısrarları üzerine kalk-
mış, Tekirdağ'a gelmiş. tekfura meselevi aç-
mış ve kızını oğluna istemiş. İstemiş ama Te-
kirdağ tekfuru bu konuda Barbaros tekfuru
na bir şart koşmuş:

— Deniz içerisinde, kıyı boyunca suyun
bir karış altında bir yol yaptıracağınız; ki-
zım buradan faytonla geçerken tekerlekler
sıpır sıpır edecek. Bu şartı kabul ederseniz
ben de kızımı oğlunuza vermeğe razı olu-
rum. demiş.

Söz kesilmiş, bir yandan düğün hazırlık-
larına başlanmış; öbür yandan da kız tarafı
nın arzu ettiği deniz içi yolunun yapılmasına.
Günler, haftalar, derken efendim aylar ge-
lip geçmiş; nasılı olmuşa olmuşa, tam bitmek
üzere iken yolun yapımı birden duruvermiş.
Meğerse sonradan tekfur, kızını vermekten
vazgeçmiş veya kız vermektan caymış. Bu
bakımdan da Barbaros'dan başlıyarak yapı-
mı devam eden yol bırakıldığı yerde kalmış.

*

Tekirdağ'da bu volla ilgili olarak anla-
tılan efsanenin en tutulmuş ve yaygın şekli
budur. Esası böyle olmakla beraber bazı nok-
talarda avrılık gösteren sövleviş şekilleri de
vardır. Bunların her birini ayrı ayrı anlat-
mayı sadece vukberdikine göre farklı olan
noktalarını belirtmeyeceğiz:

a) Kız babası, Barbaros tekfurudur ve

bu kızı isteyen delikanlı ise Tekirdağ tekfu-
runun oğludur.

b) Kız veya babası caymazlar da ya oğ-
lan veya kız ölür. Yol onun için yarım kalır,
bitirilemez.

c) Yolun yarım kaldığı filân zikredilme-
den efsane kızla delikanlının evlenmeleriyle
mesut bir şekilde sona erer.

d) Yine bu dört kişilik kadro çevresin-
de yalnız kişilerin ikisi değişik olarak anla-
tılan bir şekil daha var: Barbaros tekfuru -
nın kızını Tekirdağ tekfurunun değil de
Çorlu tekfurunun oğlu görür, ister. Biraz
değişik, hattâ varyant niteliğinde olduğun-
dan bu söylentiye de anlatalım:

*

Çorlu tekfurunun oğlu bir gün ava çı-
kıyor. Tekirdağ yakınlarına geldiğinde deni-
zi görüyor. Ömründe ilk defa deniz gördüğü
için hem hayret ediyor, hem de bu güzel
manzara karşısında hayran oluyor; etrafın-
dakilere biraz daha ilerlemeyi teklif ediyor.
Tekirdağ'da simdiki çiftlik önü tarafına ge-
liyorlar, gezerlerken kıyı boyunca Barbaros
tekfurunun kızıyla karşı karşıya geliyorlar,
Oğlan kıza aşık oluveriyor.

Döndükten sonra delikanlı o gün başla-
rından geçenleri babasına naklediyor ve kıızı
istemesi için rica ediyor. Tekfur kalkıyor,
Barbaros'a geliyor ve meselevi açıyor, iki
tekfur görüşüyorlar. Barbaros tekfuru :

— Bir şartım olacak, Oğlunuzun kızını

ilk görmüş olduğu yere kadar buradan kıyı
boyunca ve deniz içerisinde olmak üzere bir
yol yaptırarsanız, gelin alayını oradan geçirt-
mek şartıyla kızımı oğlunuza veririm. diyor.

Beri taraf bu teklifi kabul etmek zorun-
da kalıyor ve yol yapılmaya başlanıyor. de-
nilen yere kadar geliyor ve bundan böyle iki
genç muratlarına ermiş oluyorlar. (Efsanenin
bu şeklini de emekli öğretmen Necmi Ba-
rut'dan dimledik.)

*

Yine bu kiral yoluyla ilgili fakat çok de-
ğişik, yukarıda anlattıklarımızla hiç ilgisi ol-
mayan kısa bir söylenti daha var. Onu da
nakledelim:

Türkler, Rumeliye geçmezden önce Te-
kirdağ'ın olduğu yer, Barbaros tekfurunun
çiftliğidir. Tekfur bu kiral yolu ile kıyı ara-
sındaki su kesiminde sandallıya do'asır, çift-
lik'den Barbaros'a, Barbaros'dan Çiftlik'e bu

Bozkır'da Halk Hekimliği:

KUDUZ VE DARPILAMA

Yazan: Saim AÇIKGÖZ

İkkaçlardan kalma bir kasaba Bozkır.
Tarihi bütün ayrıntılarıyla bilinmiyor tam
olarak. Yalnız, adını Bozkır diye bir bölge
beyinden aldığı bir gerçek. Coğrafya niteliği
ve görünümü ile uzak yakın bir ilişkisi yok
bu sözcüğün. Yemyeşil olur bahar ayları gö-
rününce Bozkır'ın yüzü, Çarşamba dedikleri
çay ikiye böler kasabayı.

Okuyanlar anı'lar, hani 1961 in en yük-
sek edebiyat ödülünü alan Dr'na Köprülü
adında bir yapı vardır. Onda, kasabayı iki-
ye bölen Dr'na üzerinde koca vezir Sokullu
tarafından yaptırılan köprü, kasabanın yaş-
am ile yakından ilgilidir. Kasabada yaşayan
tüm insanların geçmişleri yazılıdır o köprüde.
Acı, tatlı olayları ile o köprüde yaşar kasaba.
İşte böylesine bir köprü de Bozkır'dan geçen
Çarşamba akarsuyu üstünde vardır. Tarihi
oldukça gerilerde bir köprü. Selçuklulardan
kaldığı söylenir. Kesin yaşı bilinmiyor ama
beş yüzyılı aştığı da besbelli. Çok değil, beş
on yıl öncelerine değin bu su da zaman za-
man Dr'na gibi kasabaya saldırır, evlerin oda-
ları su ile do'armış. İkinci olarak görülen
tahta köprü Çarşamba suyunun azgınlaştığı
anlarda sulara kapılır, gidermiş. Böyle zaman-
larda halkın karşı kıyıya geçebilmesi salt
bir köprüye kalmış.

sandalla gidip gelirmiş.

*

Bugün coğrafik oluşumu ön planda tutan
kimselerce burası elle yapılmış bir yol veya
set olmayıp doğrudan doğruya bir kıyı olu-
şudur.

Günesli havalarda denizin çarşaf gibi ol-
duğu günlerde kıyıya paralel uzandığı gavet
net olarak görülen bu yol, insan eli ve eme-
ğiyle yapılmamış olsa bile kendisiyle ilgili
olarak söylenen bu efsane'ler dolayısıyla Te-
kirdağ'ın manevi hayatında bir yer etmiş-
tir. Efsanesi kuşaktan kuşağa nakledilen Ki-
ral Yolu, biraz da bu söylentileri gerçek çı-
karacak derecede düzgün yüzeyiyle Barba-
ros'a doğru suyun bir karış altından uzanır,
gider. Biraz da efsanenin havasına kendini
kaptıran bir kimse gelip burada bir müddet
duraçak olursa muhayyel bir faytonun te-
kerlek seslerini, suyun şırıltılarını duyar gi-
bi olacaktır.

Oldukça sertüvenli bir geçmiş var Bozkır'ın.
Tarihimizde, özellikle Kurtuluş Savaşında
toplumsal davranışlar, ülküçülere yardımcı
olmaya yönelmiş çabalar olarak görülmez.
Acı sularla biten başkaldırmalar olmuş bu
sıralarda. Şimdi bu kararı silme çabasında
Bozkır.

Yetmiş bir köy, üç bucak ve merkezde ol-
mak üzere 55 binin üstünde insan yaşıyor bu
gün Bozkır'da. Kasaba üstüne bu genel kısa
bilgi ve girişten sonra temel konuya gelip,
Bozkır'ın çeşitli köylerinde görülen Türk
inanışlarından söz açacağım.

DARPILAMA

Köylerde halk kuduz hasta'lığına kendin-
ce bazı çareler aramış ve bulmuştur günümü-
ze zedeğince. Bunlardan birisi darpilama denilen-
dir. Hastalıklının bulunmasında güdülen yol
da büyük bir gerçek payının bulunduğu
kabul etmek gerekir. Aynı sovdan gelen insan-
lar uğraşır kuduz hastalığıyla ilgili bu darpil-
lamayla. Köyü bu soya Darpı Ocağı diyor. Bu
işle uğraşanlar mutlak ocaktan olmalıdır ki
teşhis başarılı olsun.

Kuduz o'ayının ortaya çıkmasında, daha
doğrusu kuduz şüphesi duyulduğunda ocaktan
bir darpıcı kişi, büyütke bir kazanı okuyup,
üfllediği suyla doldurur. Su do'u kazan so'kaba
taki herhangi bir evin dam'ına, ya da yüksek-
çe bir yere çıkarılır. Darpıcı yapan alttan ge-
çenlerin üzerine e'indeki süpürge'ye kazanda-
ki okunmuş sudan alıp, serper. Geçişe, katıl-
mayan, üstüne su serpilmişen hiç kimse bira-
kılmaz kövde. Köyün en küçükğünden, en bi-
yüğünedek her kişi serpilten su altından geç-
mek zorunluğundadır. İnsan'ardan sonra ne
kadar hayvan, at, öküz, tavuk, inek v. s. var,
sa geçirilir. Hayvanlara da Darpı Ocağından
çıkması şifalı su serpildikten sonra darpı iş-
lemi bitmiş olur.

Bu o'ayda d'üsü'dürücü ve gerçek yön,
kövülütin, kuduz canlına suya karşı o'ay o'ay
kengenliğini, korkusunu seziyor, bu yoldan kuduz
mikrobu almış insan, ya da hayvanı bu'ma'za
çalışmasıdır.

KÖROĞLU'NUN KUYULUK RİVAYETİ

Yazan: Doç. Dr. Şükrü ELÇİN

(Geçen sayıdan devam)

Artık Mahmut Bezirgân oldu. Köroğlu gider, kervanları alır, getirir, Mahmut götü- rür, satar. Böyle yerler, içerler.

Bunun üzerine üç yıl geçti. Mahmut Be- zirgân avradından oturup keyif yapardı. De- mircioğlu geçti. Avradın güzel olduğunu gör- dü. Dikkatle baktı. Dedi, bu avradın yüzün- den bana fenalık gelir. Akşam olsun da Kö- roğlu'na söyleyeyim, dedi. Akşam oldu. Mah- mut Köroğlu'nun odasına gitti. 17 bölükbaşı, 40 kabadayı, 12 boy beyi mükemmel oturur- lar. Selâm verip girdi. Selâmını aldılar. Sö- züm tutulursa bir diyeceğim var, dedi. Bu adam'arın anası da, babası da sensin. Bunla- rın senede birini evermek farzdır, dedi. Mah- mut Bezirgâna Demircioğlu, hay ağzını seve- rim, pek doğru söyledin. Köroğlu evereceksen ever, evermeyeceksen yarından dağılıp gideriz.

Köroğlu, Mahmut Bezirgân, sen benden çok yir gözdün. Kızları bulması senden, alma- sı benden. Mahmut dedi, öyle ise kolay. Gür- cistan şehrinde Gürcistan padişahının üç kızı var. Biri Gülbeyaz, biri Gülniyaz, biri Gülya. semen. Ama Gülyasemen güzellikte Ayvaz'a münasıptır. Mahmut, Köroğlundan 500 sandık isteşi içimden açılıp, içinden örtül'sün. 40 ka- tır yüklü kutnu kumaş istedi. 500 dane asker istedi.

Köroğlu, olur, dedi. Marangozlar geldi. Üç gün mücadele istedi'er. Bölükbaşular taşaklı, erkek 500 asker seçtiler. Kumaş hazır oldu. Şehirden çıktılar. Köroğlu, Mahmut Bezirgân, hele sen kervaninen git. Dünya ölümlü dün- ya. Ben Şirin Döne ile duz ekmeğe helâllaşa- yım deyüp geri döndü. Bir de sürüp doğru sa- rayına geldi. Ailesi Şirin Döne tepeden tırna- ğa kara yas givnüp sarayın burcuna çıkıp kervanı seyredirdi.

Bir de Köroğlu: "Ey Şirin Döne, biz gi- diyoruz. Allah'ısmar'adık sizi. duadan unu- man bizi Dünyada ahret hakkını helâl eyten, dünya ölümlü dünya, ya gelirlik, ya gelecek" dedi.

O orada kalsın, biz gelim Çamlıbel aha- lisine. Köroğlu, altına, vurguna gider, biz de gidelim, kazanalım dediler. Şirin Döne, senin

düşmanın da var. Bu kadar adam ne olacak. Kör, topal işe yaramaz, Köroğlu, güzel haber ettin, dedi. Onlara bir iki beyit söyledi:

Aldı Köroğlu
Gürcüstana seferim var
Er dolusun içen gelsin
Düşman kanı şarap gibi
Filcan filcan içen gelsin.

Filcanımız Süleymanı
İçtiğimiz ars'an kanı
Kılıç kabzasının kanı
El vurupta çeken gelsin

Koç Köroğlu'mı ahrap gibi
Yer yüzünde turap gibi
Düşman kanı şarap gibi
Candan serden geçen gelsin

Bir de giden atlılar bunu tamamilen din- ledi. Vay deyyus harbe gider. Biz zannettik vurguna gidiyor. Seçtiği 500 kişiden başka kimse kalmadı. Şirin Döne Köroğlu'ya dilleri- ne sağlık, dedi. Ama bu kadar insan, hay- van burda ne yer, içer, dedi. Köroğlu, sen benden akıldanesin deyip açısını, kasabını, hancısını çağırttı. Dünden söylesem gücenirler, telden söyleyeyim deyüp aldı sazı bakalım ne söyledi.

Aldı Köroğlu
Habanada deli gönül habana
Atınza b'nüp gitmek yabana
Beşyüz koyun ismar'adım çobana
Yidir kasapbaşı ben geleneçe

Hozana da deli gönül hozana
Atınza binüp gitmek Kozan'a
Altın batman pirinç koydum kazana
Yidir aşçı başım ben geleneçe

Hakırda Koç Köroğlu'm hakıra
Zulum itmek fukaraya fakıra
Beşyüz kile (arpa) ismar'adım çakıra
Yidir imrehorum ben geleneçe

Deyüp kesti. Şirin Döne ile duz ekmeğe he- le'asup çıktı. gitti. Bir de kervana ulaşup üç gün üç gece gittiler. Dördüncü gün Mah- mut Bezirgân Köroğlu'ya: "Sözümü tutarsan söyleyeyim, tutmazsan ne ben söyleyeyim, ne

ARAŞTIRMALARI

sen d'ne" dedi. Köroğlu, söyle, dedi. Burada. ki yaptığın deliliği yolda yapacaksın yol ya- kın iken geri döne'im, boşuna kafaya vurma- yalım. Köroğlu dedi ki, ta gidüp gelene kadar sen Köroğlu'sun, ben Mahmut Bezirgân'im, senin izinden çıkmam, dedi. Mahmut Bezir- gân öyle ise asker dışarda gidemez. Askeri artık sandığa dolduralım. Baş üstüne deyip Köroğlu askeri sandığa koydular. Dışarda ka'an Köroğlu, Mahmut Bezirgân, Ayvaz. Üçü dışarda kaldı.

Köroğlu'nun birinci düşmanı bir bey va- rı. Beyoğlu adında bir boy beyi idi. Başarı- da birbeşyüz askeri vardı. Beyoğlu'nun bir korusu vardı. Kervanı Koruya indirdiler, hay- vanları koruya saldılar. Mahmut Bezirgân: "Ayvaz oğlum, ben yoruldu, biraz uyuyum. Güneş ortayı geçince serinlik çıkar, beni kal- dir, kervanı yükledelim", dedi.

Mahmut Bezirgân yatmada olsun, sen kıssayı Beyoğlu'ndan dinle.

Beyoğlu'nun kuru başında bekçileri varı- dı. Dâyim koruyu beklerdi. Gelip geçen ker- vandalar, yolcudan bağ alırdı. Kervanın koru- ya indiğini gören bekçiler Beyoğlu'na koştular. Bir kervan geldi ki hesabını ancak Allah b'ilir, dediler. Beyoğlu, bama mı danışsınız, gidin, bacınızı alın da gelin, dedi. Korucular, neredesin kuru deyüp koruya geldiler.

Ayvaz baktı ki şehirden iki atlı gelir. Raba iki atlı gelür buraya dedi. Köroğlu, gel- sin oğlum da atlarının başına var, dedi. Atlı- lar geldi. Hoşbeşten sonra biz bağcıyık, bağ almaya geldik, ma'mı sök, görelim, dediler. Bunun üzerine Köroğlu kızgıncı: "Oğlum, ku- laklarını duymaz, hele biraz bir yerlik gel de sövle" deyip kılıca el attı. Arkadaşı ulan ka- çalım, şimdi it boynu gibi başını düşürecek deyün, neredesin Beyoğlu deyüp kaçtılar.

Beyoğlu'na gidip anlatıldılar. Beyoğlu kız- dı. Askeri silâh başına edin, dedi.

Bir akıldane vardı. Dedi ki, bu bir ker- vandadır. Rize karşı duracak halî yoktur. İki atlı başında adam yollayalım, bunlar mı ca- hîlik yaptılar, kervancı mı aksilik yaptı. Gene vermezse bildiğin gibi yap, dedi. Ahmetle Mahmut gitsinler dediler. Onlar gitmekte ol- sun bir alalım haberi korudan.

Mahmut Bezirgân uykudan ulandı. Ayvaz'ın soru: "Oğlum, bu şehirden gelüp giden oldu mu" dedi. Ayvaz olanı biteni an-

lattı. Mahmut Bezirgân: "Köroğlu, Allah se- nin gözünü kör eylesin. Senin işin zaten böy- ledir. Sen bu akıldan olursan biz Amteb'e git- sekte bekmez yimeden geri gelirlik" dedi. Kö- roğlu çöküp düştü, yattı. Mahmut Ayvaz'a sordu, bak gelen var mı? Ayvaz tepeden bak- tı; "müjde, iki atlı gelür" dedi. Atlılar geldi. Mahmut Bezirgânı tanıdılar. Olanı biteni, Bey oğlu'nun kararını söylediler. Malları göz göre- lim, dediler. Bezirgân: "nesini çözeyim, bir yanı kutnu kumaş, bir yanı inci mercan. He- sabını yapın bacını vereyim", dedi. Pek iyi. Bir, beş, onbeşten sonra beşyüz kuruş ver- didiler. Mahmut Bezirgân, peka'â deyüp kesce- yi çıkarıp parayı saymaya başladı.

Bir de Köroğlu meşlekin altında zangır zangır titremeye başladı. Çünkü Köroğlu da- ha ömründe hiç kimseye bir avanta verme- miş idi. Bağ vermek gücüne gitti. Titredi.

Bir de baççı Köroğlu'nun titrediğini gör- dü. Herif titriyor, dedi. Mahmut Bezirgân, "Onun başının uğrağı var. Titrer, mitrer, şim- di geberir, yatar deyüp baçı verdi. Baççılar parayı alıp Beyoğlu'na geldiler. Ne oldu me- şle diye Beyoğlu sordu. "Beyim, Köroğlu'nun Mahmut'u bezirgânı imiş. Baçı aldık. Sana selâmı var. Evvelki işi yapan bir deli imiş.

Mahmut Bezirgân bir daha uykuya yattı. Köroğlu, "Oğlum Ayvaz, beşyüz kuruş gitti. Baban ya çatladı, ya çatlayacak. Bakalım beş- yüz kuruş karşısı bu deyyus'arın eşsek sıp- sını bulamaz mıyım" dedi. Ayvaz'a at'arı hazır et dedi söyledi. İkiisi atlandı. Şehri üç defa dolandılar. Köroğlu'nun eline bir keçi oğlağı dahi geçmedi. Ümidi kesüp ge'ir'erdî. Ayvaz baktı ki üç dane kız su do'durmağa gelirler. Gelen kızların birisi Beyoğlu'nun bacısı, biri Harmandadeli'nin kızı, birisi Kul- perin'in kızı idi. Beyoğlu'nun bacısı gördü ki atlılar ayak tapuladılar, kolundan inciyi kırıp oturup inci düzmeğe başladı. Harmandadeli- nin kızı su kaplarını yere koyup odun to'ra- mağa başladı. Kulperin'in kızı sizin atlarınızın ağzına bilmem ne iderim, ben ocağa kazam- susuz koydum. Kazan ocakta yandı diye doğ- ru sürdü çesmenin başına. Kız gelto suyu do- durmada olsun Köroğlu kıratı i'teb kızı'n ha- şına durdu. Atın dizginini karpuzluğa geçirip aldı sazı bakalım ne dedi:

Aldı Köroğlu
Pınar başında duran kız

Yağlık yüzüne büren kız
Her yolcuya su veren kız
Güzel bir su ver içeyim.

Köroğlu bunu söylemekte olsun, kız, su kaplarını koyup bir söğüt çubuğunu saz eyledi. Aldı bakalım Köroğlu'na ne söyledi.

Aldı Kız
Pınar başında durmanam
Yağlık yüzüme bürmenem
Her yolcuya su virmenem
İn yiğit sudan içegör

Aldı Köroğlu
Ben de şu dağ de'emem
Delsem de geri ge'emem
Hasta oldum atıan inemem
Güzel de bir su vir içeyim

Aldı Kız
Harmandalı kovar katır
Ne gönül bil'em ne hatır
Hasta o'an döşekte yatır
İn yiğit suyun içegör

Aldı Köroğlu
İnci de dimişim dişine
Ka'em de d'mişim kaştına
Ku' o'ayım bey babana kardeşına
Güzel de bir su ver içeyim
Terktme gel di kaçayım

Aldı kız
Benim babam da Ku'per'dir
Susuz da değirmen yürüdüür
Seni de zincirde çürüdüür
İn yiğit sudan içegör

Bir de kız bunu söylemekte olsun, Köroğlu: "Oğlum Ayvaz, kurt kocayınca çakallara maskara olur" derler. Kız, bizi maskaraya a'dı. Sür de izarı (peçe) başından at, didi. Çünkü güzellik Ayvaz'da idi. Zor Demirci oğlu'nda idi. Iskararç Hoylu'nun başında idi. Yılan da Köroğlu'nda idi. Ayvaz suya sürdü. Suyun içine bir savk düştü. Kız Ayvazı görür görmez tutuştu, yanmağa başladı. Aman şu herife bir su vereyim diye oluğa gitti, Köroğlu; "kızım aklını başına topla. Su versen de içmem. Benim üç oğlum var. Üçü de dünya güzeli. Gölgeden güne çıkmazlar. Git o kızlara da söyle sizi birer dane oğullarına a'ayım" dedi.

Kız, aman emmi, beni bu oğluna alırsan ötekiler ister gitsin, isterse gitmesin, ben senin ile giderim" dedi. Döndü, arkadaşlarına da olanı biteni söyledi. Harmandalı'nın kızı analık elinden içerisi koktuğundan pekâlâ giderim, dedi. Beyoğlu'nun bacısı, ben kardışımın namusunu ayağımın altına a'amam, dedi.

Pekâlâ deyüp kızların ikisi çeşmeye geldiler.

Köroğlu, öteki kız neye ge'medi, diye sordu. Kızlar, getiremedik, biz geldik, bizi götür, dedi.

Köroğlu, o kızın kim olduğunu sordu. Beyoğlu'nun bacısı Mavulu, dediler. Köroğlu Ayvaza, "Sen bu kızları al, kervanın yanına git, sandıktan iki asker çıkarıp kızları sandığa sok. Ben bakalım şu hasbeyi bir düzenle tutamam mı, didi. Ayvaz, kızlar ile gitmekte olsun, Köroğlu atının başını Mavulu'ya dön, dürüp ald: sazi e'ine.

Aldı Köroğlu
Eirisi çayda gezer
Birisini incisin dizer
Al g'yan bağırımı ezer
Dur dur da Mavu'u Mavulu

Birisi odun deşirir
Birisini aşım pişirir
Al giyen beni şaşırır
Dur dur da Mavu'u Mavulu

Bir de Köroğlu bunu söylemekte olsun, kız baktı ki bu deyyus beni tutacak. Etekleri, ni beline soktu, kaçtı. Ev yakını idi. Eve girdi, Köroğlu evin merdivenini sıvadı, ben gele-ne kadar burada bekle kancık dedi.

Nerdesin kuru deyüp koruya vardı. Eski yerine yattı.

Biz alalım haberi kızdan. Kız, doğru Beyoğlu'nun odasına girdi. O'anı biteni anlattı. Kulperi'nin kızı da gitti, Harmandalı'nın kızı gitti. Beni de merdivenin dibine katar kovaladı, tutamadı. Çeşmeye gittik. İki atlı var imiş. Birisi dört ayağı sekti'ni akırtma sakkar al atın üstünde taze bir delikanlı çocuk. Birisi kır atın üstüne binmiş, atın belini yasımsı, o kadar bir adam ki bu dünya adamına benzemez. Bir kafası var hamam kubbesi gibi, gövdesi dağ parçası gibi, gözler Humna fincanı gibi, burun Bab baldırcanı gibi, bıyık

lar yirmibeş yaşında kedi kuyruğu gibi kulaklarının üstünden dökmüş.

Beyoğlu, asker göndereyim, dedi. Akılda, meler Mahmut Bezirgân yemek yaptırmak için götürmüştür. İki atlı gönderelim, alıp gelsinler, dediler.

Bağcılar varmada olsun biz gelelim koruya, Mahmut Bezirgân uykudan kalkup Ayvaz'a: "vakit gelmiş, kervanı yükletelim" dedi. O sıra iki bağcı çıktı geldi. Mahmut Bezirgân'a hoşbeşten sonra kızları istedi. Mahmut bizde kız ne arar. İşte biri çocuk, biri cinli yatar o adam.

Biz ge'e'im koruya. Mahmut Bezirgân Köroğlu'nun işini beğenmedi. Kervan yükledi. Bir çamlı dağa doğru çektiler. Gözcüler Beyoğlu'na haberi ulaştırdılar. Kızları göz göre göre götürecekti deyüp kır atına Beyoğlu bindi. Mahmut Bezirgân, Köroğlu'na marifetin varı, sa meydana koy, yoksa kaçıp kafayı kurtaracağım, Köroğlu sen kervaninen git, didi. Sırtını bir çam ağacına dayayıp sazını eline aldı. Beyoğlu'na ne söyledi.

Aldı Köroğlu
Harda horda bir Beyoğlu
Ata da binmiş yir top gelir
Ben sandım ki yiğit ates neyleyim
Dört yanlarım yakup gelir

Beyoğlu; "bana yalvarmakta kurtulaman, As'ın nerelidir" dedi.

Aldı Köroğlu
Harda horda bir Beyoğlu
Derelerden çıkar gelür
Benim gibi sefil Köroğlu'nun üstüne
Ordu'arı çekmiş gelür.

Deyüp kesti. Beyoğlu, Çamlıbel'deki Köroğlu sen misin, dedi. O da benim, dedi. Beyoğlu, bu kızlar sende ise bağışladım ama geriden asker gelür, yenilmez. Beni çama bağla, didi. Köroğlu, aman efendim, ellerim tutmuyor, seni nasıl bağlayayım, diye söyledi.

Beyoğlu, hiç mi cesaret yok, gel bağla, dedi. Sonra oradan buradan yara aç, kan ak. Köroğlu, garesiz sağını solunu kanattı. Atına bin de git, Köroğlu, dedi. Beyoğlu, korusundan evvelce uyuyamazdı. Askerler gelip Beyoğlu'nu bu halde gördüncü ne yapalım, dediler. Beyoğlu; "beni gözün, şehire kağalam

diye söyledi.

Biz gelelim Köroğlu'na, Sürüp kervana geldi. Ayvaz'a te'den bakalım ne söyledi:

Aldı Köroğlu
Gel Ayvaz atlanıp gitme
Beştir bu dağın yolları
Duman çöker yolumuza
Kışır bu dağın yolları

Ayvaz çevirdi atın başını ikinci bir yola

Gel Ayvaz atlanıp gitme
İsız bu dağın yolları
Köyü var da şenliği yok
Boştur bu dağın yolları

Ayvaz çevirdi üçüncü yola.

Koç Köroğlu'm der ki meğer
Demirden zırhları söker
Atın nalın mihm çeker
Taştır bu dağın yolları

Deyüp kesti.

Bir de Ayvaz Köroğlu'nun sözüne gücenüp bozdu. Arkadan gelen Mahmut Bezirgân Ayvaz'ın vaziyetini bozuk görünce "Köroğlu, Ayvaz'a darıldın mı" diye sordu. Darımadım dedi Köroğlu. Onu eğlemek içindi. Ayvaz'ın gönlünü aldılar.

Şura senin, bura benim, az gidüp, uz gidüp altı ay bir güz gittiler. Günlerde bir gün Gürcistan şehri göründü. Üç Han isminde şehirden dışarı bir han vardı. Hana kervanı yaktılar. Hancıyı çağırdılar. Günde kaç kuruş alırsın, diye sordular, 5—10 dedi. 39 gün başka işini gör, 40 ıncı gün gel, paranı peşin al, dediler. Hancı Allah razı olsun deyüp çıktı gitti.

Bir de ol gün Köroğlu yattı. Sabahın 17 bölükbaşını çıkardılar. Bir de Mahmut Bezirgân'ın bezirgân başıları var idi. Daima mal alıp verirler idi. Bezirgân'ın geldiğini duyan 40 kişi hana geldiler. Mallarını istediler. 40 katır yükü kutnu kumaş malı verüp parasını aldı. Hani vereceğin mal bu mu dediler.

Mahmut Bezirgân, biz üç kardeşik. Biri Hindistan'a gitti, biri Hind'e gitti, ben de Gürcistan'a geldim. Kalan malım ortaklıktır, kardeşlerim gelsin, bu malı öyle satarım, dedi.

Bezirgânlar biner lira pey parası verdiler. Artık kimseye verme, dediler. Mahmut

Bezîrgân, Koroğlu'nun gözüne baktı, Koroğlu işaret etti. 40 bin lira pey parası aldı. Bezîr gânar birer katır yükü malları götürdüler.

Koroğlu Gürcistan şehrini gezdi. Bökük başlarını topladı. Kızları bulmak gerek, diye söyledi. Bir keçe külah istedi. Demircioğlu gidüp aldı. Koyun bokundan ipiğe püskül yapıp p. p. kuahının başına taktı Koroğlu, Sonra ben gıbaan, borkü başına giydirin, şehire götürün, boynuma toka vurun, bir deli var de, yip bağının ben kızları deilik ile buurum. Demircioğlu onu çarşıya götürdü. Çocuklar taş vuraak kovdular, Koroğlu akşam hana geldi. Üç gün boy-e yaptı. Dördüncü gün cuma idi, esnafın birinden sordu. Padişah Cuma namazına nereden gider. Esnaf bu sokak, tan, dıa, Koroğlu, ikinci bir sokakta bir be destanın olduğunu öğrendi. Demircioğlu'na gıup: "bana bir süpürge ile bir kaç şise koku al, dedi. Koroğlu gece, boş bedestanı açtı. İçi ni süpürdü, kokuları bedestana döktü, Padişahın geleceği sokağa yattı. Ertesi gün padişah binüp namaza gitti. Gelediği yolun üstüne bir zebeliâh yatar. Hele kaldırım şunu dey emretti. Kalk, dediler, padişah gelececek. "Padişahın anasını dedi. Kalkarsam genenize basar basar ayırım. Padişah ellemen, dedi. Bedestanın uğrundan geçerken burnuna bir koku geüp sarhoş oldu. Padişah namazdan sonra vezirlerine "esnaf gelsin" diye emir verdi. Bu koku nedir diye sual eyledi. Arka arkaya iki gece bekçi geldi. Kokudan uyuya kaldılar. Üçüncü gece bekçi ayağına iğne batırdı. Uyku su gelince iğne onu uyandırdı. Gece Koroğlu geüp kokuyu döktü. Bekçi, sabah keyfiyeti padişaha anlattı. Padişah deliyi ökülün boynuzunda olsa bulun diye emir etti. Bir kişi de iyi sokakta yatar buldu. Padişah seni isti, yor, kalk, dediler. Sonunda kendiliğinden kalktı, Padişahın sarayına gitti. Padişah sor du, adın nedir. Koroğlu isminin Deli Ali 'dir diye cevap verdi. Sanatın çok. Elimden uçan kaçan kurtulmaz. Güzel türkü bile söylerim. Padişah, "Deli Ali, türkü söylen mi?" diye sor du. Söylerim ama, bir saz getirün. Bir saz getirdüler. Aldı bakalım Deli Ali, Padişah ne dinledi.

Hiç mi ilinize garip gelmemiş
Geldim geçtim eğlenecek yer değil

Padişah kes dedi. Vezirlere "bu kadar garip gureba Gürcistan şehri şirin der, burda kalırdı. Vezirler, "efendim kusuruna bakma, söyleyin, dinleyelim deyî söylediler.

Aldı Deli Ali
Kaça kaça ben canımdan usandım beyler
Üç güzelin yanığında yüksedim beyler
Vallah bilah ben canımdan usandım beyler
Kapudaki gidi puşar eânden.

Birde padişah, bakın, kapuda ne var dedi. Hizmetçinin biri ne görsün, ne kadar çocuk varsa sarayın başına çıkmışlar, deli çıkarsa daşınan vurak deyî beklesirlerdi. Hizmetçi olanı biteni anlattı. Padişah, kimin çocuğu vurursa başını kestirim, dedi. Herkes çocuğunu aldı. Padişah, "Deli Ali, burada kal diye söyledi. Padişah; "bu deliye sorgu sual yok. Canı ne isterse yiyecek, karışman" dedi.

Deli Ali pekmezin damını buldum dedi; çarşıdan canının istediğini a.d. Üç gün geçti. Dördüncü gün akşamı iki de. İkanlı konuştular. "Kızlar has bahçeye gelecek. Yarın cuma seyre gidelim, diye.

Deli Ali ertesi, adamın birinin pekmezi ni elinden kaptı, yidi. Artanına su koyup şerbet etti. Ver elini Hasbahçe, dedi. Kızlar gelmeğe başladı. Deli Ali; Şerbetten içmeyi geçirmem" diye söyledi. Kızlar korkup geçmediler. Padişahın kızları geldi. Neye geçmediniz diye sordular. Padişahın kızları içüp geçtiler. Hep kızlar içtiler. Akça Gelin isminde bir gelin vardı. Huylanıp gelmedi. Naçar ge. di. Deli Ali bileğinden tutup şerbeti içirdi. Andan so ra öpüp koyuverdi.

Deli Ali içeriye girüp padişahın kızlarının karşısına oturdu. Büyük kız sordu: "Emmi necisin, nerden gelüp nere gidersin, deli misin, ismin sanatın nedir" diye sordu.

Deli Ali; "ötekini, berikini niden, isminin Deli Ali. Sanatım çoktur, türkü bile söylerim" dedi. Büyük kız, öyle ise söyle, dinleyelim.

Aldı Deli Ali
Üç güzel oturmuş da nazlı nazlı
Ötüşür bülbüller ördeki kazı
Üç güzel dersin bir şirin sözlü
Gürcistan illiler dudu dilliler

Aldı Deli Ali
Gürcistan iline ötet gelmemiş
Anasından doğan hiç mi ölmemiş

İnanışlar :

ANKARA SORGUN KÖYÜ İNANMALARI

Yazan: İsmail Celâl GENÇTÜRK

Folklor Dergisinin 151. Sayısında Sorgun köyünün Sakambaç oyununu anlatmıştık. 153. Sayısında da Sorgun'un Atalar sözüni, deyimlerini yazmıştık.

Şimdi de aynı köyün inanış ile geleneklerini sunuyoruz.

• Biğırda; inek, dana v. s. kaybolunca, dağ da kandı demektir. Madaların kurt tarafından yenmesini önlemek için, kurtun ağzını bağlatırlar. Bu işi, okumasını bilen Bacacının Hav va yapar. Eline bir ip alır. Bu ipi okuyarak düğüm.e.r. Bu düğüm kurtun ağzının bağlanışı demektir. Bu işemden sonra kurtun hayvanı yiyemeyeceğine inanılır.

Yemek zamanı, evde yemek yenirken komşuların birisinin yemek sonunda gelmesi; Sofradakiler tarafından o kişmenin kayın nasınca hiç sevilmediği şeklinde yorumlanır.

Üç güzel oturmuş kıyı kıyına
Ötüşür bülbüller sabah çağına
Kumrular dadanmış destun başına
Gürcistan illiler dudu dilliler

Cevahirden Yasemen'in kuşağı
Hep kırısın Gürcistanın uşağı
Gürcistan illiler dudu dilliler

Deli Ali'm diyor ki şerbet dağıttım
Kızlar kalasında bir suyu sattım
Vallahı bileğini Akça Gelin öptüm
Gürcistan illiler dudu dilliler

Deyüp kesti. Kızların hoşuna gitti. Herkes, akşam oldu, dağıldı. Padişahın kızları ay rı sarayda otururlardı. Saraya giderkene sordular ki Ali Emmi, senin durağın neredir. Deli Ali, padişahın odasında, dedi. Kızlar saraya, Ali de padişahın evine geldi. Bir de padişahın kızlarının bir keloğlanı var idi. Daim g'düp padişahın odasından havadis getirüp h'kâye iderdi. Keloğlan, padişahın odasında bir deli var, türkü söyler dedi. Kızlar, padişaha mektup yazdı, Deli Ali'yi istediler. Deli Ali "Genç hayvanların içinde isim yok" dedi. Beni dögerler. Padişah, "korkma, sana zeval yok" dedi. Deli Ali, peka'a deyüp kızların sarayına gitti. Kızlar ona yemek verdiler. Türkü söyemesini istediler. Ali, siz oynayın, ben söylerim, dedi. Kızlar bir halay geçtiler. Deli

Köyümüz kadınları yürüyüş aunda cme, rindeki bir erkeğin yolunu kesip geçmezler. Geçeni de iyi karşılamazlar.

Ulu ağaçlara bez bırakmak bir gelenektir. Babanın ayakbaşı ters gevrilirse; o evin erkek çocuğunun evlenmek istediği hükmüne varılır.

Dururken lamba camının kırılması eve para gireceğine yorumlanır.

Erkek çocukların yemek kablarnı sıyrımaları iyi karşılanmaz. Hatta düğünlerinde kar yağacağına yorumlanır.

Yabancı köyden birisi; köyümüze sebze, meyve gibi yiyeceklerden hayvanla satmaya gelirler. Bu adamların yolunun üzerinde çalı şan veya bulunan kimse,ere Selâm verildiğinde almır ve "yolbacını, koda geç" denir. Bu demektir ki; getirdiğinden bırak,ö.y.e geç.

Ali sazı aldı bakalım kızlara ne söyledi,

Aldı Deli Ali
Gül Yasemenim oynamadan yorulur mu ola
Gülniyaz boynuma sarılır mı ola
Yasemen bu söze darılır mı ola
Anam Gürcü kızı babam kürdoğlu

Kaldır kollarnı Yasemenim boyun göreyim
Açılmış bahçenin güllün dereyim
Bir desti malım var sana vereyim
Anam Gürcü kızı babam kürdoğlu

Kızlar halayı bitirdiler. Oturdular. On dan sonra büyük kız, bir top oynayalım diye Deli Ali'ye teklif etti. Deli Ali baş üstüne, dedi. Kızların biri inip, biri bindi Deli Ali'nin üstüne. Onu sabaha kadar uyutmadılar. Yasemen oyunda huylandı.

Ertesi günü baş vezirin oğlu evlenecek, kızlar da gelsin, dediler. Hepsini Hasbahçeye gittiler. Deli Ali'de geldi. Büyük kız Ali'ye yemek koydu. Sonra gül toplamaya ve sula maya çağırıldı. Gece saklambaç oynadılar. Bü yük kız Deli ile beraber idi. Sonra kızlar ona türkü söyle, dediler.

Aldı Deli Ali
Kalk gidelim Karaman'a yukarı
Gül Yasemen güzlelerin şekerini
Gürcistanda sevmiyorlar bekârı
Anam Gürcü kızı babam kürdoğlu

Kalk gidelim Karaman'a aşağı
Bilime kuşadırım Huma kuşağı
Mıha geçti Ali Emmi'nin d—
Anam Gürcü kızı babam kürdoğlu

Deyüp kesti, Bir de yattılar, Deli Ali ben
çarşıya gideceğim, müsadde deyüp kalktı. Do-
ru gelüp hana; "Ayvaz, oğlum, göreyim, akşa-
mınan atım, silâhım, ebisem ile seni kızların
sarayında isterim."

Başüstüne deyüp Ayvaz peşinden gitti.
Koroğlu kızların sarayına geldi, Ayvaz dönüp
hana geldi. Bir de vakti geçip akşam oldu.
Kızlar gelüp Ali Emmi bize iki beyit türkü
söyle, didiler. Deli Ali, türküntüz batsın O...
lar, ben Deli Ali'miyim. Emir Çelebi idi be-
nim adım, Benim bir oğlum var idi, Dünya
güzeli idi. Oğlumun derdinden deli oldum.
Oğlumu yitirdim, 18 sene o,du, didi, Şimdi
ise oğlumun bu şehire ge,ceğini zannediyorum
Kızlar, oğlum geldi ise seni bulur, iki de-
ne söyle, dediler. Tam bu sırada tak tak kapu
vuruldu. Kimdir deyi sordu,ar, "Kızlar, açın
kapıyı babam var imiş" dedi, Kızlar kapıyı
açıp Koroğlu Ayvaz'ı alıp saraya çıktılar.
Kızlar gördüler ki 15 gece,lik ay içeriye doğ-
du, Kızlar aşka gelüp yanmaya başladılar. Bir
de Deli Ali; "hasret idim, kavuştum" deyi Ay-
vaz'ı ayının malak sevdiği gibi severdi. Kız-
lar, Emmi itme, yazıktır oğlan yorgun, didi-
ler. Kızları yataklarına koğdu. Ayvazı
yanına alıp yattı, Büyükl kız atışten durama
Yıp kapının ağzına gelüp "Ali Emmi" diye
çağardı. Ne diyon o—pu dedi. "Beni oğluna
al, iki heybe gözü a,tın bir at alır dış kapu,
ya hazır olurum" diye söyledi. İkinci kız gel-
di, Aynı vaziyet. Altına bir at, iki heybe gö-
zü cevahir taşu alıp ikinci kapıya git, dedi.
Gelelim Yasemen'e, üç sefer kapu ağzına
gelüp dördüncüde çağırdı. "Ali Emmi, beni oğ-
luna al, altına bir at alup üçüncü kapuya
git" dedi.

Andan sonra Koroğlu kalkup elbiseyi giy-
di, Kılıç kalkanı kuşandı. Atına bindi. Dış ka-
puya varup büyük kızı, diğer kapulara varup
diğer kızları aldı. Kızlar gördüler ki deli olan
adam ağa olmuş ki görünmüş değil Birbir'i ile
konuşan kızlara Deli Ali, "Ben Koroğlu'yum,
sizin güzelliğ'nizi duyup geldim. Üç oğlum
var gayet güzel" oğullarına alacağım" dedi.

Kızlar memnun oldular. Saraydan çıkıp
hana geldiler. Koroğlu, handaki arkadaşları,

na, hazır olun, bineyim, dedi. Hazırlanıp han-
dan çıktılar.

Biz alalım haberi hancıdan, Gün 39 olmuş,
o gün 40 ıncı gün idi. Hancı saban erken gel-
di, kimse yok, hancı padışana şikayete vardı.
Padışah sordu, kim idi, "İsezirgan" dedi. Ey-
vah Koroğlu düzenine düştük, kızları yokla-
yım, diye söyledi. Kızlar baktılar ki yok, ka-
mışlar.

Ol zaman asker toplayım, arkasından
Koroğlu'nun gideriz, dedi. Asker, Koroğlu'na
yetişdi. Bölükbaşı Köse Kenan, bir padışaha
karşı koyup, buradan kız mı alacağım, arka-
daşlarına kaçalım dedi. 40 atısını alıp kaçtı,
Bunu gören Koroğlu: "Ayvaz, sazımı getir,
Köse Kenan'a söyleyeyim. Dönmezse ben ke-
seyim deyüp a,dı baka,ım Koroğlu ne söyledi.

Aldı Koroğlu
Alah Allah deyüp ata binince
Derelede boz kurd,ara ün o,ur
Zalim düşman karşıma,za gelince
Koçum koma kara arsan,mdır ö,ür

Bir yiğit cıdasın almış e,ine
Canını koymuş arkadaşın yo,una
Kalkan paralana zırhlar deline
Kana gömlek koç y,ğ,de don o,ur

Bir yiğit c,das,n almış at,yor
Ağ e,leri kızıl kana batıyor
Bir kötü yoldaşın koymuş kaçıyor
Kaçma kötü kaçma şimdi dön olur

Buna kılıç derler yara,ar açar
Kelleynen kanını meydana saçar
Kötüler,kavgayı g,rünce kaçar
Varır tenha yerde kahraman olur.

Gene Koç Koroğlu'm kavgaya girse
Seçilse y,ğit er meydana çıksa
Kötünün e,ine fırsatın geçse
Mühür bende deyü Sü eyman o,ur

Deyüp kesti, Bir de Köse Kenan Koroğ-
lu'na gelüp özür diledi. Bir de padışahın as-
keri gelüp tutuştular. Padışahın askerinin alt-
ından girüp üstünden çıktılar, Kır'ın kırıldı.
Kırdımayan şehire dönüp bozulup kaçtılar
Koroğlu, kızları bölükbaşı'larına taksim ed-
yim de herkes sahip o'sun deyüp bölükbaşı-
rını ve kızları dizdi. Birer birer taksim edüp:
"Yasemen Ayvaz'ın, Mavulu Hoylu'nun" deyüp
binin atlara dıdı.

Doğru Beyoğlu'nun korusuna inüp Beyoğ,

Derlemeler:

BURDUR'UN BUCAK İLÇESİ TÜRKÜLERİ

Yazan: Şener YÜCE

1 — TÜRKÜLER
KÂMİLE

Kır atıms bındirdim
Düz ovaya indirdim
Kâmi'e kaçmış ge'miş
Almadım dı döndürdüm

Ak asmanın dalına
Kâmi'e'min yoluna
Kâmi'le kaçmış gelmiş
Kartoğ'an'ın oğluna

Güvercin alay'andı
Bucak'ın ovasına
Kâmi'le kaçmış gitmiş
Üç çocuk babasına

KOCABACAK TÜRKÜSÜ

Aşağıdaki türküler Milli Mücadele'ye ka-
tılmıyarak daga çıkan asiler tarafından be-
nimsenerek uzun zaman Bucak do'ay'arında
söylenmiştir. Kocabacak bu gevredeki eşkiya-
ların en çok tanınanı, soygun'lary'a ve yedi
gün yedi gece yaptırdığı düğün şenlikleriyle
nam salanıdır.

Asarın a'çak'arı
Poçumun saçakları

lu'na haber gönderdi, Kızı tez gönder, yoksa
yerine arpa ekerim, didi.

Beyoğlu, "kız yok, ne ise onu tut" deyip
haber gönderdi. Bunun üzerine "asker silâh
başı" didi. İki asker birbirine koyuldu. Bey-
oğlu'nun askeri bozulup tarumar oldu. Mavu-
luyu a'dı. Nerdesin Çamlıbel deyüp Çamlıbel'e
indiler. Andan sonra Şirin Döne gelüp Koroğ-
lu, yidiğin iğtiğin senin o'sun, gördüğün g'ua
zellerden söyle, dedi.

Aldı Koroğlu
İndim g'tim Gürcistanın e,ine
İleri var bizim ile benzemez
Nazar e'tim bahçesına güllüne
Gülle'ci var güllümütze benzemez

Deyüp kesti, Bir de dikilsin bayrak, ku-
ru'sun düğün emrini verdi. Bir de bayrak di-
kilüp davu'lar çalmağa başladı, Kırk gün kırk
gece toy düğün ettiler. Onlar muradına vasıl
oldular. Bütün Türk kardeşlerin de Allah mu-
radını versin, SON

Gene nereyi basmış
Bucak'ın kaçakları
Hükümetin kapıları burmalı
Kel Mahmut'u kurşun ile vurnalı

Yazırın tepeleri
İşleme kepe'leri
Gene nereyi basmış
Bucak'ın efeleri
Ak konak'ın kapıları burmalı
Yüzbaşıyı kurşun ile vurnalı

Kocabacak Mehmet Efe, Uğurlu Köy'e
salma salıyor. Fakir bir adam olan Dikkulak
"Ben para veremem" diyor. Bir cuma günü
efelerin geçecekleri yolun kıyısındaki yazlık
(karpışte) şinde, pencerede tam endah nişan
arak bekliyor. Kocabacak Mehmet Efe,
Gök Hasan ve bir başka eşkiya atlı olarak
yoldan geçerken silahını ateşliyor. Tek e'de
Kocabacak Mehmet Efe'yi vurup attan düşür-
üyor. Diğer eşkiya da vuruluyor. Yalnız Gök
Hasan Efe kaçıp kurtuluyor. Halk bu olayı
yakın'la şöyle anlatmıştır:

Mersin yaprağı yeşil
Hasan kendini devşir
Kocabacak vuruldu
Kan akar yeşil yeşil

Ver yo'cular yolun bacını
Biz ge'elim
Burdur Konak'ında
Rakılar içelim

Yazırın tepeleri
İşleme kepe'leri
Gene nereyi basmış
Bucak'ın efeleri

Ver yolcular yolun bacını
Biz ge'elim
Burdur Konağ'ında
Mastikalar içelim

BUHURCULAR veya İNCE MEMET
TÜRKLERİ

Şu Dinar'ın sıra sıra söğüdü
Ben giderken yapacağı göğüdü
İnce Memet küçüğüdü büyüdü
Ver e'ini İnce Memet dağlara
Dağlara değil mor sümbüllü bağlara

Haydar'ın üstü çifte değirmen
Ankara'dan geldi vur emrim ferman
Buhare'lar geliyor ben burda durman
Ver eini İnce Memet dağlara
Dağlara değil mor sümbüllü bağlara

Jadır kurdum şu yaylanın düzüne
Aynalı martinin aldım dizime
Selam söylen o yürüğün kizma
On beş sene az geliyor gözüme
Kalkı gidelim kara gözüm dağlara
Dağlara değil mor sümbüllü bağlara
Çadır kurdum şu yaylanın be'ine
Gönül verdim bir aşiret güllüne
Se'âm söylen o yürüğün beyine
A'dırmasın beşli mavzer elime
Ver elini kömür gözüm dağlara
Dağlara değil mor sümbüllü bağlara

Karşıdan karşıya kurşun attılar
Keten gömleğini alkan ettiler

Ver elini İnce Memet dağlara
Dağlara değil mor sümbüllü bağlara

YAKIM

Asarköy'ün güzeli sarımsı sarık
Mamak'ın güzelinin topuğu yarık
Isparta'nın güzeli belini eğer
Burdur'un güzeline ne desen değer
Kıvılcak'ın güzeli kaşları çatık
Ağasur'un güzelini öpmeye yazık
Ürkütlü'nün güzeli göz ile kaş
Dereköy ile Bucak hepisine baş

2 — AGITLAR

Bu ağıt Ekim — 1953 de Sivas'ta söylen-
miştir. Sivas'ın gelip Bucak'a yerleşerek tic-
aret yapan, halk tarafından sevilen bir zat
olan Sivaslı Hüseyin Saltoğlu'nun vefatı
üzerine yengesini — Döne Bacı — tarafından
söylenmiştir.

İstanbul'da mal götürür
Yükler dengini yetirir
Efendidir benim emminim
Gitmiş Bucak'ta oturur

Yaz gelir de yaz içinde
Yazlık pantolu kıymda
Dükkanlar seğim olmuş
Efendi amcam yok içinde

Manga'ya koyarlar közü
Kızlara düşmüşü söz
Ne güzel de tasvir çıkarmış
Hemi oğlu hem kız

Yaz gelir de otlar biter
Mezarında bübül öter
Osman Ağa bek ağlıyor
Salacadan kimler tutar

Be'pınar'da var etluğu
Haftada keser etiği
Emm'im ora gömmez idi
Karısının yığıldığı

Büyük evin ağ odası
Mahma gelsin kadası
Bayramlarda selâ verir
Güzele emminin sedası

Keşkaya'da gündün yüzü
Davara dökeller duzu
Emmin deye bek ağlıyor
Osman Ağan emmi kız

Ne ağlıyor için için
Bilmiyorum nedir suçun
Muhammet'e bek yapıyorum
Babasız olduğu için

Dükkanını açtı m'ola
Has partısını seçti m'ola
Son nefeste can verirken
Sıla akına düştü m'ola

Kayseri yelün yarısı
Bunu söyleyen emmin karısı
Gitmiş de gurbette ölmüş
Dokuz kardaşın birisi

Karlı dağların otağı
Do'ayları gül yatağı
Gizli derdimin ortağı

Tepip kapısını açtığım
Sağ sedirine geçtiğim
Gizli derdimi deştiğim

Yaz gününde yağmur yağsın
Yağsın da hendekler do'sun
Varsın babam ihtiyar olsun
Ben ağlarım babacığın

Çanakkalesini battı dediler
İçinde babamı yitirdi dediler
Çürük müymüş Çanakkaale batacak
Delil müymüş benim babam yitecek

Evimizin önü çitler sökülmüş
Çitin yaprakları sıkır dökülmez
Babacığım acın çoktur çekilmez

Halk Edebiyatı:

1938 DE BAYBURTTA SAZ ŞAIRLERİ HAFTASI

— 2 —

Derleyen: Mahmut Kemal YANBEĞ

Daha memleketim çok şeref bulur
Umarım mevlâdan vilâyet olur
Gelir Ankaradan emri Bayburdun.

Bayburtlı Hilmi

(1) Kah - Kurumuş elma ve armut.
Şiirde adları geçen zevat şairler
haftasına gelmemişlerdir.

“GAZİ”

Binlerce yaşasın şu vatanımız
Şeref verdi Türkistana Gazimiz
Bu ana yurdunun öz kâhramanı
Süleymandır adı sanlı Gazimiz.
Al sancak altında kahraman ordu
Türk yavrusu Türklüğünü duyurdu
Şirin Ankarada köşkünü kurdu
Gülşen bahçesidir yeri Gazimiz.
Sadakat tahtına çıkmış oturur
Doğudan batıra hüküm yetirir
Bir pencede veda dağı sötürür
Zaloğlu Rüstem'e varı Gazimiz.
Türk oğlu vama'dır Türkü severim
Beni uvandırdı vatan perverim.
Geda Hicranıyım görmek isterim
Yakdı beni hasret narı Gazimiz.

Hicranî

*

“GAZİ”

Dinleyin bayların medh'in edeyim
Her yana duvuldu sanı Gazinin
Hidayet yetirdi Barekâllahdan
Yüceldi cihanda namı Gazinin.
Gavet ziyetlidir ol hükmü sanı
Gülşene döndürdü viran cihanı
Yeni havat düzdü bu Türkistanı
Emsali yücelsin sanı Gazinin.
Gavet dilde çoktur onun hüneri
Yedi düvele de kurar plânı

BAYBURT DESTANI

Dinleyin bayanlar dinleyin baylar
Kendi dili medhin eder Bayburdun
Yazılın tarihte bu şair Hilmi
Söylesin ulusu ili Bayburdun.
Cennet gibi dört köşesi bezenmiş
Her tarafa telefonlar uzanmış
Büyük harpte Türk atası kazanmış
Böyle bir sahibi vardır Bayburdun.
Gayetle güzeldir kırsalalar düzü
Subayları sanki zöhre yıldızı
Talim terbiyede gece gündüzü
Askerleri gonca güldür Bayburdun.
Mektep binasıdır şehitler dağı
Ortasında çağlar çoruh ırmağı
Bütün servi kavak sol ile sağ
Ankaradan doğar günü Bayburdun.
Çay evinden gelir radyonun sesi
İşlere hoş bakar belediyesi
Kavnetme çesmeler köprü memfesi
Teyfik Coruh reisidir Bayburdun.
Halkevi hükümet karşı be kanar
Mermerden vüksektir yontmalı taşı
Kefelidir bütün işçiler başı
Böyle bir mimarı vardır Bayburdun.
Milletim fikrine nurlar eşlemiş
Halkevinin temelleri başlamış
Eski Hahul seray bizi başlamış
Uyanmış kocası, genci Bayburdun.
Günde bin araba çarşıya koşar
Hesap etsen buna akıllar şaşar
Devrolan paralar yüz bini aşar.
Arması, buğdayı, malı Bayburdun.
Erzincanlı verir üzümle soyma
Gümüştaneli satar kah (1) ile elma
Çoktur arazisi laz ile dolma
İstanbul'a benzer veri Bayburdun.
Hilmi mert Bayburda kurban kul olur

Adalet eyledi bütün millete
Her yerde zikrolur ismi Gazinin.
Ankarada kurdu cinanı âlâ
Kullara bir mektup gönderdi mevlâ
Tahtında adalet yetirsin mevlâ
Türkiyenin şanı, namı Gazinin.
İlhamiyim bilmem tam edem methin
Çok şirin yağatır hazır milletin
Artırsın yezdanın şevku kudretin
Elde gülümzür şanı Gazinin.

Kelkitli İlhami

*

“GAZİ”

Çalkanır emrinde bahri muhiti
Bahri kebirinde emri Gazinin
Sancağı titretir bütün zemini
Nüfuzu dağa, taşa değer Gazinin.
Çalkandı her yerden bu Türkistanı
Divanında durur yedi düveli
Vatana her daim eder gayreti
Vasıf etmez diller emri Gazinin,
Vasfından acizdir bütün kâinat
Burcu zade etmiş bu büyük himmet
Kul Burhani dilden yazıyor ziyet
Ziyeti her yerde ulu Gazinin.

Bayburtlu Burhanî

CUMHURİYET DESTANI

Yıkılmış serviyi dikti bezetti
Bitti cicek barı Cumhuriyetin
Kondu budağına bülbül arz etti
Yükseldi ikbali Cumhuriyetin.
Erbabı hünerler yurttan bulunur
Fenni fabrikalar te'sis olunur
Muntazam hatlarla dağlar delinir

Yükselmiştir kârı Cumhuriyetin.
Çalışmalı, kazanmalı, yemeli
Uyanmalı, oynamalı, gülmeli
Her saat her dakika şükürün bilmeli
Artmaktadır şanı Cumhuriyetin.
Güzel okulların gülü solmadı
Türk olanlar yeni hünere daldı
Okuyup yazmayan bir can kalmadı
Yükselir şerefi Cumhuriyetin
Vatanperverleri bizi uyartrı
Büyüttü besledi kahraman etti
Ağrı dağı gibi cebeller tarttı
Altından kantarı Cumhuriyetin
Durma Türk yavrusu oku okulda
Çalışup mahir ol her bir hesapta
Hicrani medheder sancağı yurttan
Yüceldi eseri Cumhuriyetin.

İspirli Hicranî

CUMHURİYET DESTANI

Katreden uyartrı bahri muhiti
Elvan, elvan bağı Cumhuriyetin
Hükümünü verirdi gûhi kaf kafa
Taze bülbülleri Cumhuriyetin.
Bülbüller çarşır evlerler gayret
Kahraman evlâtlar her yanda söhbet
Hökmüne bağlanıncı hem yedi millet
Gün begün bayrağı Cumhuriyetin.
Bavrağı düşmandan intikam alır
Mert oğlu merttir Türkler dolanır
Kul Burhani medhivesin tam verir
Çarkı devran demde Cumhuriyetin.

Bayburtlu Burhani

(Devam edecek)

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Yıllık abonesi: 12,
altı aylık abonesi: 6
liradır.

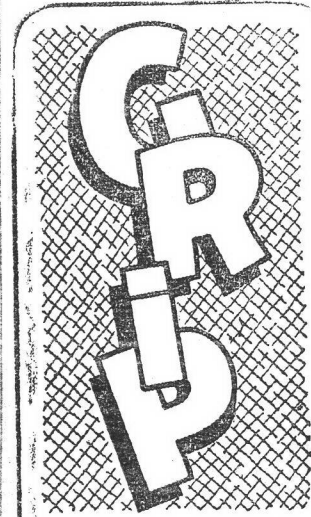
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

Yazı İşlerini Filler İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

SEKRETER: BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

Basıldığı Tarih: 11.6.1963

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN
Kullanınız

Aldığınız müstahzarın hakiki Gripin olduğunu anlamak için GRİPİN markasına bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN
günde 3 adet alınabilir.

(Fasl: 8492 — 56)

1963

1 PARA ve
APARTMAN DAİRELERİ
1963

AKBANK

Vadeli her 100, vadesiz her 200 liraya ayrı bir kur'a numarası
(Folklor: 57)

ARADIGINIZ EMNİYET

**ANADOLU
BANKASI**

BEKLEDİĞİNİZ İSTİKBALDİR

**ANADOLU
BANKASI**

(Folklor: 58)

(Folklor: 59)

SÖT VEREN ANELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTANSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basım: 5216 — 60)

TÜRK FOLKLOE (HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

HERŞEYİ daha iyi TEMİZLER

(Faal: 3493 — 61)

SIHHATİNİZİN
KORUYUCUSUDUR

(Folklor: 62)

NAMIK BAYIK

Mobiloil
Special
VE
Mobilgas

İLE DAHA EKONOMİK YOLCULUK

Mobil

(Folklor: 63)